

David Genersich löcsei krónikája (1643–1658)

A löcsei krónikahagyomány legismertebb alkotása kétségkívül Caspar Hain (1632–1687) löcsei bíró munkája, a *Löcsei vagy szepességi krónika*, amelyben a kezdetektől 1684-ig dolgozta fel a város és környéke történetét, beleépítve szövegébe számos korábbi krónika tömörebb vagy bővebb kivonatát. A szerző a forrásául szolgáló írásokat a mű elején fel is sorolja, ami a kutatásban sokáig azt a téves képzetet keltette, hogy Hain mérítésébe minden korábbi löcsei városi krónika bekerült. Az elmúlt évtizedben azonban több olyan szepességi elbeszélő forrás is felbukkant, amelyeket a 17. század végi szerző nem ismert vagy legalábbis nem hasznosított.¹

A teljességre törekvő *Löcsei krónika* „hiányait” Caspar Hain egyetlen felnőttkort megért fia, a család utolsó szepességi tagja, (Johann) Nikolaus Hain (1669. júl. 20. – 1710) is felismerte, és a 18. század elején nekilátott, hogy apja eredeti kéziratát néhány további forrás segítségével virtuálisan kiegészítse.² Erőfeszítéseinek eredménye egy negyedréf kötet lett, amelyben néhány rövid és kevésbé rendszerezett jegyzet, illetve a lapok közé fűzött számadások mellett három német nyelvű 17. századi löcsei krónika kivonata kapott helyet.³ A ma a Lőcsei Evangélikus Egyházközség Levéltárában, I/F/2 helyrajzi szám alatt őrzött másolatgyűjtemény legértékesebb és leghosszabb eleme egyértelműen Valentin Frölich löcsei bíró és tanácsos archontológiai adatokban gazdag és eddig teljesen ismeretlen krónikája (1637–1673).⁴ Szintén újdonság a kutatás számára David Genersich löcsei bíró és tanácsos műve (1643–1658), ám ebből Nikolaus Hain sajnos csak módjával szemezgetett. A kézirat egy harmadik löcsei elbeszélő forrást is tartalmaz: a Peter Cramer nevéhez kapcsolt összeállítás (1415–1625) azonban javarészt másolat Peter Czack Caspar Hain által is használt krónikájából (1599–1625).

Nikolaus Hain a kivonatolás során nem kívánta az eredeti források jellegét visszaadni, az esetek többségében a mondat szerkezeteket is átalakította, a hosszabb közléseket pedig összevonta, és csak azokat az információkat emelte át, amelyek megítélése szerint jól kiegészítették apja krónikáját. Nagyon sok esetben azt is feltüntette, hogy a *Löcsei*

¹ Ilyen például a Gabriel Gollnich löcsei harangöntőnek tulajdonított 17. századi, ám kései másolatban fennmaradt krónikaszerkesztmény. Kiadása: PIIRAINEN, 2006.

² A legtöbb esetben csak Nikolaus Hain néven szereplő Johann Nikolaus Hain ismert életrajzi adatai: KAŠČÁK, 2012, 144–145.

³ Itt szeretnénk köszönetet mondani a Lőcsei Evangélikus Egyházközség volt lelkészének, Daniela Štrbková-nak, aki engedélyezte számunkra a kutatást, illetve budapesti Evangélikus Országos Levéltár igazgatójának, Czenthe Miklósnak, aki a löcsei evangélikus levéltár lelkes önkéntes rendezőjeként segített nekünk a kézirat megtalálásában.

⁴ A forrás kiadását, jelentős terjedelme miatt, külön kiadványban tervezzük.

krónika eredeti kéziratának mely oldalához lehetne az adott bekezdést hozzáfűzni.⁵ Nem tudunk arról, hogy Nikolaus Hain a fenti források segítségével új szintézist tervezett volna, úgy tűnik, megelégedett azzal, hogy az apja által nem használt művek adatait végjegyzetként az *opus magnum*hoz fűzte. Az utókor bizonyosan jobban értékelte volna, ha a kezére jutott munkákat teljes terjedelmükben lemásolja, ám mivel nagy valószínűséggel mind Valentin Frölich, mind pedig David Genersich krónikája elveszett, a kötetben megőrzött kivonatok így is különös értékkel bírnak.

Az alábbiakban azokat a kijegyzéseket közöljük, amelyet Nikolaus Hain David Genersich munkájából készített. Maga az eredeti forrás egy tipikus városi krónika lehetett, amely helyenként igen részletes leírást adott a lőcsei eseményekről. A belőle készített kivonat az 1643. évi hegyaljai szürettel kezdődik, és Christoph Böhm, az új lőcsei lelkész 1658. évi megérkezésével zárul.⁶ Könnyen elképzelhető azonban, hogy nem ez a két esemény képezte a krónika kezdő- és zárópontját. A Nikolaus Hain által megőrzött szöveg nagy része egyébként arra a belháborúra vonatkozik, amely a lőcsei tanács és Christoph Schlegel lőcsei lelkész (1647–1656) között 1652–1653-ban dúlt. A szászországi születű Schlegel 1648-ban érkezett a szepességi városba, teológiai doktorátus birtokában, ami a kora újkori felső-magyarországi lelkészek körében kivételesnek számított; hiszen pénzügyi okokból általában a jó képességűek is csak a magiszteri címig jutottak. A polgároknak a különleges „szerzemény” felett érzett öröme azonban elég hamar elégedetlenségbe fordult át. A lőcsei krónikák állítása szerint az új lelkész szokatlanul sűrűn hagyta el szolgálati helyét, és az istentiszteletek megtartásánál jobban érdekelte a kereskedelem és a pénz. Ám elsősorban nem a hosszú boroszlói távollétek és az üzleti véna keltették fel a városi elit ellenszenvét, hanem a tanács ellen a szószékről intézett heves kirohanások. A messziről érkezett Schlegel láthatóan teljesen máshogy értelmezte saját feladatkörét, a világi és egyházi hatalom megosztását, mint a lőcsei városatyák: inkább látta magát a híveket vezérlő pástornak, mint városi alkalmazottnak. A hatásköri viták nyomán a lelkész, mint az egyházi tized haszonélvezője attól sem riadt vissza, hogy az egyházi alkalmazottak fizetését visszatartsa. Bár a szuperintendens és a többi felső-magyarországi város közbenjárása nyomán a konfliktus 1653-ban átmenetileg rendeződött, a kedélyek igazán csak akkor nyugodtak meg, amikor Schlegel 1656-ban távozott. David Genersich krónikája egy olyan időszaknak állít emléket, amikor a monopolhelyzetben lévő lőcsei evangélikusok erejéből még belső konfliktusokra is tellett.

A krónikás személyéről jelenleg alig tudunk többet annál, mint ami a lőcsei krónikákból kiderül. A körmöcbányai eredetű Genersich család, a 18–19. századi Szepesség legismertebb értelmiségi dinasztiája, valamikor a Mohács körüli évtizedekben telepedett meg Lőcsén. A család első szepességi képviselője, a krónikásként is ismert Melchior Genersich (†1560–1570) 1535-ben már a belső tanácsban ült, 1546-ban pedig a város

⁵ Bár a lőcsei krónika eredeti kézírata a második világháború óta lappang (valószínűleg 1945-ben elpusztult), a 20. század eleji teljes szövegű kiadás szerencsére feltünteti a forrás oldalszámait. Ha ezeket összevetjük (Johann) Nikolaus Hain hivatkozásaival, egyértelműen kiderül, hogy az eredeti kéziratot használta.

⁶ A két év üresedés után lelkésznek hívott Christoph Böhm ünnepélyes beiktatásáról: WEBER, 1888.

bírája volt.⁷ Később a család más tagjai is feltűntek a szenátorok közt. David Genersichet (talán éppen a szerző apját) 1597-ben választották be a belső tanácsba, de csak egy évig maradt a testületben.⁸ Melchior Genersich 1601-ben került be a szenátusba, és összesen öt éven át látta el tisztét.⁹ Egy harmadik Melchior Genersich (cca. 1578–†1658. jún. 3., Lőcse) foglalkozását tekintve szabó, a mi David Genersichünk idősebb kortársa volt, és 1625-től három megszakítással egészen az 1657 eleji tisztújításig a belső tanácsban maradt. (1625–1626, 1632–1644, 1647–1653, 1656).¹⁰

A krónika írója, David Genersich valamikor a 16–17. század fordulóján születhetett. 1639-ben került a lőcsei szenátusba, és huszonegy éven át, egészen haláláig a városatyák közé tartozott.¹¹ Ez a kiváltság csak keveseknek, a legtevékenyebb és legmegbecsültebb tanácsstagoknak adatott meg. A város megbízásából számos Lőcsén kívüli küldetésben is részt vett. 1646-ban például ő volt a város egyik követe a pozsonyi országgyűlésen, igaz, betegség miatt idejekorán haza kellett térnie.¹² 1647 júniusában Wesselényi Ferenc felső-magyarországi és kassai főkapitány szendrői beiktatásán vett részt, 1651 tavaszán pedig Pozsonyban járt a személynöknél.¹³ 1652. január. 8-án, éppen Caspar Hain apját, Nikolaus Haint váltva a tisztségben, Lőcse bírájává választották.¹⁴ Egészen az 1655 elején tartott tisztújításig a város élén állt. Élete utolsó éveiben is aktív maradt, 1656 áprilisától – feltehetően két éven át – Lőcse legelölkelőbb testvérületének, az „Elende Brüderschaft”-nak egyik elöljárójaként működött,¹⁵ 1656 májusában két tanácsos társával együtt részt vett a felső-magyarországi városok eperjesi zsinatán.¹⁶ A Lőcsei krónika tanúsága szerint 1659. június 19-én hunyt el Lőcsén.¹⁷

David Genersich azonban az újkor számára sokkal inkább tehetséges ötvösként ismert, mint városvezetőként.¹⁸ A szakma 1575-ben megalakított lőcsei céhe egyszerre

⁷ HAIN, 1910–1913, 93. 375. 377. SZABÓ, 2014, 200–201.

⁸ HAIN, 1910–1913, 378.

⁹ HAIN, 1910–1913, 130. 378.

¹⁰ Melchior Genersich szenátori működése előtt, és annak szüneteiben több ízben is a külső tanács szószólója volt (1623, 1631, 1646). Városi karrierjének állomásai: HAIN, 1910–1913, 162. 169. 182. 189–190. 192. 195–197. 201. 208. 212. 228. 236. 239–241. 244. 256. 264. 271. 348. 1653-ban éppen David Genersich bíróval való összeütközése miatt került ki két évre a tanácsból. (Uo., 258.) Az 1660. évi telekkönyvben még az ő nevén szerepel egy főtéri ház. (Uo. 348.) Valentin Frölich krónikájából tudjuk, hogy 1658. jún. 3-án halt meg, nyolcvan éves korában, 24 (jobban összeszámolva valójában 23) esztendő tanácsosi működés után. AEL I/F/2.

¹¹ HAIN, 1910–1913, 195. 378.

¹² 1646. okt. 9-én hozzák meg nagybeteg („todtkrank”) a pozsonyi országgyűlésről. HAIN, 1910–1913, 214.

¹³ HAIN, 1910–1913, 232. és 244.

¹⁴ HAIN, 1910–1913, 254. Újra választásai: Uo., 256. 258.

¹⁵ HAIN, 1910–1913, 265. 274.

¹⁶ HAIN, 1910–1913, 266.

¹⁷ HAIN, 1910–1913, 281.

¹⁸ Genersich mint ötvösművész szerepel több életrajzi lexikonban is: MML, II, 192–193. (Kampis Antal szócikke) SBS, II, 179. ÚMÉL, II, 964. – Itt szeretnénk megköszönni dr. Zsigmond Károly segítségét, aki a David Genersich ötvösi működésére vonatkozó szakirodalomban eligazított minket.

nem számlált többet hat-hét mesternél, tehát nem volt nagy.¹⁹ A 18. század nagy lőcsei mesterét, Szilassy Jánost (1708–1782) nem számítva Genersich a lőcsei ötvösség legkiemelkedőbb alakja. Annak ellenére tartják számon, hogy viszonylag kevés darab maradt fenn DG mesterjeggyel jelölt munkáiból.²⁰ Két, alakos nyéllel ellátott díszkanál-on túl mindössze négy művét ismerjük: a rozsnói evangélikus egyházközség zománcozott virágokkal ékesített kelyhét,²¹ egy, jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött menyasszony poharat,²² egy domborműves ostyatartó szelencét (cibóriumot), amely ma is a lőcsei evangélikusok tulajdona,²³ és végül egy remekbe szabott, Bacchus alakjával díszített talpas tálat vagy borkutat, amely a 19. században a londoni Victoria and Albert Museum birtokába került.²⁴ A fenti aranyozott ezüstitárgyakon kívül valószínűleg az a két 17. századi templomi dob is az ő nevéhez kapcsolható, amelyet nemrég találtak meg a lőcsei evangélikus templom karzatán.²⁵

Egy adat alapján már korábban is sejteni lehetett, hogy David Genersich műveltebb volt kora átlagos mesteremberénél: 1645. január 24-én egy másik tanácsossal, Friedrich Babsttal együtt francia nyelven köszöntötte a francia király Munkács felé utazó követét, Antoine-Fouquet de Marcilly-Croissy-t.²⁶ Krónikaírói tevékenységéről azonban korábban nem volt tudomásunk. A most – kivonat formájában – előkerült forrás véleményünk szerint mind a lőcsei evangélikus egyházközség, mind pedig a Genersich-család történetéhez érdekes adalékot nyújt, egyszersmind egy újabb téglát a lőcsei történetírás egykor hatalmas épületének rekonstrukciójához.

¹⁹ Mivel a lőcsei ötvösök céhládája az 1747. évi nagy tűzvészben elégett, 16–17. századi szervezetükről és működésükről alig tudunk valamit. A lőcsei ötvösségről általában: DEMKÓ, 1897, 458–465. DIVALD, 1907, 72–76. KÖSZEGHY, 1936, 197–201. TORANOVÁ, 1983, 17–19. LENGOVÁ, 2010, 4.

²⁰ David Genersich ötvösműveinek legteljesebb listáját Kőszeghy Elemér mesterjegy-katalógusában találjuk: KÖSZEGHY, 1936, 203–204. (No. 1178–1179.) Marc Rosenbergnak a magyar szerző mintájául szolgáló katalógusában kevesebb tárgy szerepel: ROSENBERG, 1928, 583. (No. 9288.)

²¹ TORANOVÁ, 1983, 189. (Katalógus: No. 107., 62. kép)

²² Az enyhén sérült ötvöstárgy a 20. század elején Bánffy György gróf tulajdonában volt. Leírása és fényképe: H. KOLBA – T. NÉMETH, 1973, 23. és 37. (Katalógus: No. 38., 38. kép)

²³ TORANOVÁ, 1983, 180. (Katalógus: No. 57., 63–64. kép)

²⁴ <http://collections.vam.ac.uk/item/O91426/wine-fountain-david-genersich> (fényképpel)

²⁵ A dobokat nemrég a levéltárat rendező Czenthe Miklós találta meg, és a DG monogram segítségével készítőjüket is azonosította: <http://www.balassiintezet.hu/attachments/article/827/CzentheMiklos.pdf> (6. oldal)

²⁶ HAIN, 1910–1913, 208.

A forrás szövege:²⁷

α : ω

Excerpta notabiliora ex manuscripto Davidis Genersichi judicis et senatoris quondam (ac inprimis molarum inspectoris) Leüchoviensis

Ab anno 43 inclusive usque ad 58 seculi 17.

Anno 1643 die 18. Octobris sindt nacher Erdeö-Benya²⁸ ins Weinlesen David Genersich undt Pangratz Majlandt²⁹ abgeordnet worden, da den 28. dito nachts so ein harte Kälte eingefallen undt den 31. hierauff auch ein großer Schnee gefolget, das die Weinbeer wie die Schoßen gefroren undt ziemlich abgefallen. Man dahero auch in Sorgen gestanden, es möchte die Frucht gar nicht können abgelesen werden, welches, wiewohl mit harter Mühe endtlich noch glücklich vollzogen worden, was aber auff der Erden gelegen hat, wegen des großen Schnees draußen verbleiben müßen. Doch sindt dieselben gefro/r/nen Wein nachmahls über alles Verhoffen so köstlich geworden, das es, der nicht Wißenschafft darvon gehabt, niemandt vermeinet, daß sie von diesen Jahre wären, vndt sindt der Stadt von dar nach Hauß kommen 52 ½ große Kuffen, alles herrliche und vornehme Weine.³⁰

Anno 1644 ist der Ragotzische Auffstandt in Vngern wieder angangen.

Ad paginam 328. die 27. Junii Chronici. Diesem Tag ist Herr Palatinus Nicolaus Eszterhazi³¹ mit der käyserlichen Armee aus Vngern nach Kirchdrauff³² ankommen, uns mit scharffen Schreiben von dar ersuchet und vermahnet, sich ihm und käyserlicher Maiestät Protection wieder zu ergeben, wir aber allbereit fürstliche Völcker in der Stadt

²⁷ Mivel a kézirat paginátlan, és az oldalszámok beírására nekünk sem nyílt lehetőségünk, ezért kénytelenek vagyunk a digitálisan fényképezett, 12 oldal terjedelmű szöveget oldalszámok nélkül kiadni. Az egyes oldalak határát azonban „//” jellel minden esetben feltüntettük. Átíráskunk szövegű, ám a kisbetűk és nagybetűk használatát az érthetőség kedvéért a modern német helyesírási gyakorlatához igazítottuk.

²⁸ Erdőbénye (Zemplén m), tokaj-hegyaljai mezőváros. Lőcse, meglévő olaszliszkai szőlőskertjei mellé 1571-ben vásárolt három erdőbényei szőlőt. (HAIN 1910–1913, 121. DEMKÓ, 1897, 248.) Az erdőbényei és olaszliszkai birtokok jövedelme a város bevételeinek igen jelentős részét képezte, ezért érthető, hogy a szüret felügyeletére a 17. században rendszerint három belső tanácsost küldtek ki, kettőt Erdőbényére, egyet Olaszliszkára.

²⁹ Pankratz Maylandt (†1646. okt. 20. Lőcse). Lőcsei születésű lőcsei polgár, szűcs (*Kürschner*). Megszakításokkal 1607-től a lőcsei belső tanács tagja. Az 1608. évi pozsonyi országgyűlésen a város egyik követe. Az 1640-es években rendszeresen részt vesz a szüret ellenőrzésében, 1646 októberében azonban betegség miatt már nem utazik el a Hegyaljára, és hamarosan meghal. (Halálának pontos idejét Valentin Frölich krónikájából ismerjük. AEL I/F/2.) HAIN 1910–1913, 146. 197. 211. 214. 228. 378.

³⁰ A bekezdés a jégbor készítésének egyik első európai említése. (Az információért kollégáinknak: Nagy Kornélnak tartozunk köszönettel.)

³¹ Galántai Esterházy Miklós (1583–1645) Magyarország nádora (1625–1645). FALLENBÜCHL, 1988, 125. FALLENBÜCHL, 2002, 90.

³² Szepesváralja/ Kirchdrauf (ma: Spišské Podhradie, Szlovákia)

gehabt, undt sindt den 28. dito nachts noch der Major Gaudi³³ mit seinem Deütschen beÿ 300 starck herein gelanget.³⁴

Den 30. dito hat der Bakos Gabor³⁵ beÿ Marsdorff³⁶ mit den Käyserlichen geschlagen, ihrer beÿ 400 niedergemacht, undt biß 80 Gefangene in die Stadt geführet. Vide plura in Chronico pagina 329. etc.³⁷

Was vor ein Regimen // das Siebenbürgische oder Vngrische ist (undt allemahl gewesen) wäre viel davon zu schreiben, das sie es wohl ärger gemacht, als Türcken, Tatern etc. Das nicht vor ihnen sicher undt zu frieden geblieben. Gott wolle unß hinführo vor dergleichen Zustandt behütten, undt nicht mehr zu solchen kommen laßen, sondern noch weiter unter Ihro käyserlichen und königlichen Majestät Schutz undt Schirm beÿ erwütschenden Religions- und Policy Frieden gnedigst erhalten, auch also unsere geistliche, leibliche und weltliche Feinde immerdar stürzten undt tilgen. Amen. Faxit Deus altissimus, amen! Vndt dieses melden und wütschen wohl alle, so viel ihrer, nemlich der Leütschauer noch etwas annotirt haben.

³³ Andrew Gawdy (Gaudi András) (1612/1613–1665) I. Rákóczi György skót származású kapitánya. Feltehetően 1641-től állt a fejedelem szolgálatában, és részt vett az 1644–45. évi magyarországi hadjáratban. 1646-tól svéd szolgálatban, alezredesi rangban harcolt a birodalmi hadszíntéren. Az 1650-es évek elején birtokokat vásárolt Kelet-Poroszországban. 1654 közepén visszatért Erdélybe, és II. Rákóczi György embereként részt vett az 1657. utáni évek erdélyi belháborújában. A fejedelem 1660. évi halála után kelet-poroszországi birtokaira vonult vissza, élete utolsó éveiben I. Frigyes Vilmos brandenburgi választó és porosz herceg szolgálatában állt. Vázlatos életrajza: Biographie des Andreas von Gaudi. Országos Széchényi Könyvtár. Kézirattár. Fol. Germ. 199.

³⁴ Lőcse 1644. márc. 12-én hódolt meg a fejedelemnek. Esterházy Miklós nádor májusban I. Rákóczi György hadai ellen sikeres ellentámadást vezetett, és június első felében kétszer is felszólította Lőcsét, hogy térjen vissza a király hűségére. 1644. jún. 17–18-án azonban kénytelen volt felhagyni Kassa ostromát, és Eperjes érintésével nyugati irányban megkezdte a visszavonulást. Caspar Hain krónikájából is kiderül, hogy Lőcse segítségkérő üzenetére a fejedelem hadainak parancsnoka, Kemény János éppen jún. 27-én küldött be egy magyar katonákból álló komoly helyőrséget a városba, amelyet másnap 250 német muskétás is követett, Gaudi András vezetésével. HAIN 1910–1913, 202–205. CSEH-SZOMBATHY, 1956–1957, II, 178–181. (Hain szerint a nádor csak 1644. jún. 28-án érkezett Szepesváraljára.)

³⁵ Osgyáni Bakos Gábor (1607–1666. jún. 5. Csetnek) Gömör megyei evangélikus birtokos. (II.) Bakos János Gömör megyei alispán és Dersfi Borbála fia. Az 1630-as években füleki alkapitány, majd az 1640-es években ónodi kapitány. I. Rákóczi György erdélyi fejedelem egyik seregevezére az 1644–1645. évi magyarországi hadjáratban. 1650-ben a királyi oldalon a szendrői vár kapitányává nevezik ki (megerősítő adat: 1651. jan. 4. MNL OL A 57. 10. köt., 545–546.). 1653-tól biztosan II. Rákóczi György kállói kapitánya egyben a Szabolcs megyei hajdúk főkapitánya (megerősítő adatok: 1653. aug. 26. RMNy III. No. 2522. 1654. febr. 27. MNL OL A 57. 11. köt. 74–75.), azonban 1657 végén Szatmárra költözik, mert a fejedelemtől ide kap főkapitányi kinevezést. (KOROKNAY, 2006, 75–76.) 1658-ban és 1659-ben ennek megfelelően szatmári főkapitányként említik. (RMNy IV. No. 2797. és 2849.) 1666. okt. 17-én temették el a csetneki templomban. (Daniel Sinapius/ Horčicka gyászbeszéde: RMNy IV. No. 3290.) Életről, végrendeletének kiadásával: JANKOVICS, 2009.

³⁶ Márkusfalva/ Marksdorf (ma: Markušovce, Szlovákia), falu Lőcsétől délre, a Máriaissy család birtoka

³⁷ Caspar Hain részletesebb leírása szerint Esterházy Miklós eredetileg Lőcse ostromára készült. Miután azonban Bakos Gábor rajtaütött azon a kisebb hadon, amelyet a nádor élelmet gyűjteni Márkusfalvára kiküldött, a császáriak a város megkerülése mellett döntöttek, és Szepesváraljáról, Igló, Szepessümegeg és Csütörtökhely érintésével haladtak tovább nyugat felé. HAIN, 1910–1913, 206. (Az összecsapás időpontja a kiadásban valószínűleg félreolvasás miatt 1644. jún. 20.)

Anno 1646 ad diem 17. Februarii. Nach praestirtem Jurament fidelitatis denen käyserlichen Commissarien, sindt bey gehaltenem Panquet zu den Wuntsch-Trincken auf den Platz 1 großes und 2 kleine Stückl Geschütz unterschiedlichen Mahl gelöset worden. Benennet auch die Commisarios wie sie in Chronico Hainiano stehen, dargegen besiehe Frölichii annotata.³⁸

Anno 1649 ad diem 9. Januarii Autor schreibt. Den 13. dito bin ich David Genersich mit Herrn Matthias Gosnovitzer³⁹ nacher Preßburg⁴⁰ auff den Landtag verreiset, wie ingleichen nacher Wien, alda wir 3 Wochen lang bey der käyserlichen und koniglichen Hoff-Camer, wegen des Thurzonischen Legats, daßelbe wiederumb zu verneuren undt von ihro Majestät zu confirmiren laboriret.⁴¹ Nach dem ist erst den 20. Martii Ihro Majestät über die Donau nach Preßburg ankommen, undt ihren Einzug in das Schloß zu wehrenden Comitii gehalten, sindt also auff diesen Landtag 22 Wochen außgewesen.

Anno 1654 ad diem 24. Martii sindt Herr Cantzler Georg Szelepcheni,⁴² Herr General Wesselini⁴³ etc. von der Burgerschafft mit 1 Compagnie (bis 100 Männer) zu Roß undt 1 Compagnie (bis 65 Männer starck) Dragoner empfangen undt eingeholen worden⁴⁴. Auff den Stadt-Thürmen hat man ihnen von Nieder Thor an bis zum Obern

³⁸ Lőcsének abból az alkalomból kellett esküdt tennie, hogy a terület átmeneti fejedelmi fennhatóság után (az 1645. évi linzi béke következtében) visszatért a királyhoz. Caspar Hain a következő királyi biztosokat sorolja fel: Hosszútóti László szepesi prépost, Szunyogh Gáspár, Törös János, Kerekes András, Aszalay László. (HAIN, 1910–1913, 212.) A szöveget kivonatoló Johann Nikolaus Hain az utolsó mondattal Valentin Frölich lőcsei bíró krónikájára (1637–1674) utal, amelynek bő kivonatát bemásolta ugyanebbe a kötetbe. Frölich a Hainnál is szereplő első három név mellett a jezsuita Lippay [Ferencet, Lippay György esztergomi érsek öccsét] nevezte meg biztosként.

³⁹ id. Matthias Gosnovitzer (1613, Kisszeben – 1669. máj. 27., Lőcse) Kisszebeni polgárcsalád sarja. Königsbergi tanulmányok után 1641 és 1645 között a lőcsei gimnázium conrectora, 1645-től haláláig folyamatosan a lőcsei belső tanács tagja, 1649 és 1669 között a város jegyzője, 1661 és 1665 között, illetve 1669-ben pedig bírója. (RMSz I, 35. Részletesen: SZABÓ, 2011, 158.) Az 1646–1647, 1655 és 1662. évi pozsonyi országgyűléseken Lőcse város egyik követe. (GUSZAROVA, 2005, 121. 123. 137.) Christian Seelmann lőcsei lelkész Gosnovitzer felett elmondott gyászbeszéde számos további életrajzi adatot tartalmaz: RMNy IV. No. 3566. A lőcsei Szent Jakab-templomban őrzött epitáfumáról: LUDIKOVÁ – MIKÓ – PÁLFFY, 2006, 394–396.

⁴⁰ Pozsony/ Pressburg (ma: Bratislava, Szlovákia)

⁴¹ A Thurzó Elek (1490–1543) kincstartó által 1542-ben tett tízezer forint összegű iskolai/ egyházi/ karitatív alapítványról, az ún. Legatum Thurzoianumról van szó, amelynek tőkéjét 1549-től a király kezelte, a kedvezményezett lőcseiek mindig csak az évi ötszáz forintos kamatot kapták meg a beszercebányai kamrától. A 17. század közepén a kifizetések egyre inkább akadoztak, és a király végül 1666-ban teljesen el is vette az evangélikus várostól az alapítványt, és a beszercebányai jezsuita rendháznak adta. A Legatum 16. századi felhasználásáról: KATONA, 2011, 1–90. A 17. századi fejleményekről: DEMKÓ, 1897, 255.

⁴² Szelepcsényi György (1604/1605–1685), a látogatás idején magyar kancellár (1644–1666) és nyitrai püspök (1648–1666). Pályája csúcán 1666 és 1685 között esztergomi érsek. FALLENBÜCHL, 2002, 308–309. TUSOR, 2003.

⁴³ Hadadi Wesselényi Ferenc (1605–1667. márc. 27. Beszercebánya) Három időszakban (1647–1655, 1655. szept. 17.–1656. ápr. 24. és 1663. ápr. – 1664) is felső-magyarországi kerületi és végvidéki főkapitány, 1655-től haláláig pedig Magyarország nádora. Részletes adatok: SZABÓ, 2010, 421–422.

⁴⁴ Ugyanez az 1654. márc. 24-i látogatás Caspar Hainnál: „24 dito sind der Vngarische Kantzler vnd Herr General sambt Ihrem Comitait von KaßMarckh wegk, vnd solenniter mit flügenden Fahn und Drommel

entgegen geschossen, In der⁴⁵ Stadt haben 2 Fahnen zu Fuß von beyden Seiten in Armis gestanden. Als man nun in das Rollische Hauß⁴⁶ eingeritten, undt ihnen ein ehrwürdiger Rath gratuliret hatte, sindt wieder 3 Stück auff den Platz gelöset undt auff dieses die völlig bewehrte Burgerschafft zu Roß undt Fuß auch Salve mit geben. Vide Martini Frölichii⁴⁷ annotata. //

Ad diem 30. Maii ist Herr Cantzler auß Siebenbürgen wieder zuruck anhero kommen undt mit 20 Pferden ingeholet worden.⁴⁸

Den 31. dito hat gemeine Stadt auff Ihro Majestät Schreiben undt auff Ihro Gnaden Anhalten zu Erbauung des Preßburger Schloßes, jedoch auff Defalcirung künfftiger Taxen, f. 1500 dargeben. Wegen der 2 Pferdt, so ihro Gnaden vor diesen versprochen worden, verehret ihm gemeine Stadt 100 Reichsthaler, ist also noch denselben Tag von hier nacher Käyßmarck⁴⁹ verreisert undt mit 14 Pferden begleitet worden. Vide Chronicon pagina 446.

Eodem anno⁵⁰ ad diem 5. Julii folgende⁵¹ tage, vier nach diesen, sindt der Teplitzer⁵² strittige Sachen wegen der Hattert, welches die [!] Stadt viel 1000 f. schon gekostet, undt sie doch keinen Nutzen darvon gehabt, mit beyden Herren Thoekelischen verglichen undt beygeleget worden.⁵³ Darbey sindt gewesen Herr Prothonotarius Andreas

bey vns eingezogen, Sind ihm von der Stad 100 Ducaten verehret worden. Sollicirte an der Stad eine Beystewer in Nahmen Ihrer königlichen Majestät zu Aufferbauung desz Prespurger Schlosseß, vnd verhiess dei Stad fl. 1500 zuliefern, bey seiner Zuruck kunfft." HAIN, 1910–1913, 259.

⁴⁵ Javitva: „deren“-ból

⁴⁶ A néhai Anton Roll (1537–1612) löcsei fötéri házáról van szó, amelyet halála után előbb fia: Hiob, majd 1640-től a Bobst/ Bobest család birtokolt. A felső-bajorországi Schrobenuháusen városkából származó Anton Roll az 1560-as évektől kisebb megszakításokkal a Thurzó család Szepes megyei ércbányáinak bérlője, a térség legjelentősebb bányavállalkozója volt. 1601-ben II. Rudolftól nemességet kapott, „udvarnoki” előnévvel, és nemeslevelét 1602. ápr. 27-án hirdette ki Szepes vármegye közgyűlése. (SEDLÁK, 2005, 77–81. FÖRSTER, 1916, 103. Rollnak a löcsei Szent Jakab-templomban lévő epitáfiumáról: LUDIKOVÁ – MIKÓ – PÁLFFY, 2006, 364–365.) Wesselényi Ferenc kassai főkapitány 1647. okt. 16-i löcsei látogatása során is a Roll-féle házban ebédelt. HAIN, 1910–1913, 234.

⁴⁷ Martin Frölich (†1645. okt. 15., Lőcse) löcsei tímár, krónikás. 1629 és 1638 között biztosan a külső tanács egyik szószólója. 1639-ben, illetve 1642 és 1645 között a löcsei belső tanács tagja. (HAIN, 1910–1913, 187. 189. 190. 192. 194–197. 199. 201. 208. 211. 378). Krónikáját használta Caspar Hain a „Lőcsei krónikához”. Fia, (Johann) Nikolaus Hain Frölich művét még szintén olvasta, ám jelenleg nem ismerjük példányát

⁴⁸ Szelepcsényi György 1654 áprilisának-májusának fordulóján mint III. Ferdinánd megbízottja járt Erdélyben. Útjára Homonnai Drugeth György és Barkóczy László is elkísérte. II. Rákóczi Györggyel folytatott tárgyalásain a békeszándék általános kinyilvánításán túl Mihai Pătraşcu moldvai trónkövetelő ügye, és a jezsuiták Erdélyből való kiutasítása került terítékre. KÁRMÁN, 2011, 274–275.

⁴⁹ Késmárk/ Kásmark (ma: Kežmarok, Szlovákia)

⁵⁰ Utána áthúzva: „d[en] 24. martii”

⁵¹ Javitva: „volgende”-ból

⁵² Teplica v. Szepestapolca/ Teplitz (ma: Spišská Teplica, Szlovákia) Lőcse legnagyobb jobbágyfalva. Eredetileg a savnikai ciszterci apátság birtoka, amely az 1530-as években került zálogként a város kezére: DEMKÓ, 1897, 245–246.

⁵³ Teplica határa kapcsán a löcseieknek a Thököly-családdal volt hosszú múltra visszatekintő vitája, amelyet 1654. márc. 9–23. között a Szelepcsényi György vezette királyi biztosok sem tudtak megnyugtatóan lezárni, ám júl. 5-én a szepesi nemesség támogatásával sikerült a város számára megnyugtató módon elsi-

Kerekes,⁵⁴ Mariassi Sigmond Viceispan,⁵⁵ Mariassi Janos⁵⁶, Horvath Boldisar,⁵⁷ Dobai Andras,⁵⁸ Görgei Ezechiél,⁵⁹ Görgei Micklos⁶⁰ undt Radi Caspar.⁶¹ Von der Stadt sindt

mítani. A szövegben említett két Thököly családtag Thököly István (1623–1670) és Thököly Zsigmond (1618–1678). Az ügyről Caspar Hain is részletesen ír: HAIN, 1910–1913, 260.

⁵⁴ Kerekes András (†1668) 1651-től (vsz. 1655-ig) országbírói ítélőmester, 1655. júl. 31-től haláláig a Magyar Kamara tanácsosa. (FALLENBÜCHL, 2002, 152.) Pozsonyi tisztviselő dinasztia sarja. A családról: PONGRÁCZ – RAGÁČ – STREŠNÁK, 2008, 188–189.

⁵⁵ Márkusfalvi és batizfalvi Máriássy (II.) Zsigmond (1592. febr. 7. Haraszt – 1667. jan. 3. Haraszt) Máriássy (i.) Zsigmond (1564–1622) szepesi alispán és költő fia. (MÁRIÁSSY, 2006, 35. SZLUHA, 2013, 238.) 1650-ben, 1654-ben és 1666-ban is Szepes vármegye alispánja. (MML XVI/97. f. 119–120. és 229–230. HAIN 1910–1913, 260. 340.) Özvegye, Péchy Kata, meghívja Lőcse városát férjének 1667. júl. 17-én, a haraszi templomban tartandó temetésére: MML XVI/97. f. 233–234.

⁵⁶ Márkusfalvi és batizfalvi Máriássy (XI.) János (1593 Batizfalva – 1655. márc. 24. Pozsony) Máriássy András (1558–1608) és Görgey Margit fia, tehát az itt szereplő Máriássy Zsigmond elsőfokú unokatestvére. Szepesi alispán. (MÁRIÁSSY, 2006, 21., SZLUHA, 2013, 235.) 1635. jan. 14-én veszi feleségül kispalugyai Palugyai Zsófiát. (RMK III. No. 6197.) 1654. okt. 21-én megvásárolja a Hirscher-házat Lőcsén, ezzel az első nemesi háztulajdonos lesz a városban. (HAIN 1910–1913, 260.) Az 1646–1647. évi pozsonyi országgyűlésen Szepes vármegye egyik követe. (GUSZAROVA, 2005, 120.) 1655-ben is ő az egyik követ, ám a diéta alatt Pozsonyban meghal. 1655. júl. 18-án temetik el a batizfalvi családi kriptában. (Gyásznyomtatvány RMNy III. No. 2589.)

⁵⁷ Gradeczi Horváth Stansith Boldizsár (*1596. okt. 9., Nagyőr) Horváth Stansith Gergely (1558–1597) szepesi alispán fia.. (SZLUHA, 2013, 151–152.) 1622-ben Szepes vármegye alispánjává választják. (RMNy II. No. 1273. PESTY, 1873, 646.) Fia, Horváth Stansith Márk 1653. febr. 9-én a fenti Máriássy (IX.) János leányát, Máriássy Zsófiát veszi feleségül. (RMNy III. No. 2469.) Boldizsárt 1664-ben és 1669-ben is élő személyként említik. (SVÁBY, 1889, 91. RMNy IV. No. 3518.)

⁵⁸ Lipóci Dobai András. Sáros megyei család sarja. (SZLUHA, 2008, 167–175.) 1668–1669-ben biztosan Sáros vármegye jegyzője. (RMNy IV. No. 3405. 3415. 3548. és 3578. RMK III. No. 2469.)

⁵⁹ Görgői és toporci Görgey Ezékiel (1616, Toporc–†1670. febr. 5., Görgő) Görgey István (1580–1619) fia. (GÖRGEY, 1909, 48–49. SZLUHA, 2013, 99.) A bártfai gimnáziumban tanul. 1652 és 1665 között a „Kisvármegye” (a szepesi Tízlandzsások széke) esküdt ülnöke, 1664-ben és 1665-ben a szepesi főispán (ideiglenes) kisvármegyei helyetteseként szerepel. (HRADSKY, 1895, 167.) Az 1662. évi pozsonyi országgyűlésen Szepes vármegye egyik követe. (GUSZAROVA, 2005, 136. Itt elmondott rövid beszéde: LÜNIG, 1713, II, 248–249. Görgey István és Görgey Albert szerint az 1646–1647. évi diétán is képviselte a vármegyét: GÖRGEY, 1904, 23. GÖRGEY, 1909, 48–49.) 1667. febr. 28. és 1670 között Szepes vármegye (a „Nagyvármegye”) alispánja. (GÖRGEY 1904, 22. Megválasztásának dátumához: HAIN 1910–1913, 347. Megerősítő adat 1669-ből: RMNy IV. No. 3548.) 1660-ben már háza van a lőcsei főtér déli felén (*Nieder-Ring*). (HAIN, 1910–1913, 349. 365. Halálához: Uo., 382.) 1670. márc. 9-én temetik el Görgön. (RMNy IV. No. 3656.)

⁶⁰ Görgői és toporci Görgey Miklós (1615–1692. ápr. 5. Toporc). Toporci (Szepes m) birtokos, a fenti Görgey Ezékiel testvére. Halálakor Szepes vármegye esküdt ülnöke. GÖRGEY, 1919, 47–48. SZLUHA, 2013, 99.

⁶¹ Ivachnófalvi Rádi Gáspár. Liptó megyei eredetű család sarja. (SZLUHA, 2000, 645–648., SZLUHA, 2013, 321.) 1631 és 1665 között a „Kisvármegye” (a szepesi Tízlandzsások széke) esküdt ülnöke. (HRADSKY, 1895, 173.) 1653-ban a kisvármegyei Bethlenfalván volt birtokos (Uo. 189), de 1649-ben a „nagy” Szepes vármegyében is volt birtoka. (Uo. 93–94.)

gewesen David Genersich judex, Laurentius Breüer,⁶² Johannes Söldner,⁶³ Josephus Alauda,⁶⁴ Matthias Gosnovitzer notarius, Gregorius Gerstner,⁶⁵ Thomas Graub⁶⁶ undt Georg Andre,⁶⁷ wie ingeleichen von der jungen Burgerschafft beÿ 10 zu Pferd undt 14

⁶² Lorenz Brewer (1590. aug. 10., Lőcse – 1664. okt. 6., Lőcse) Wittenbergi származású könyvkereskedő dinasztia tagja, a neves lőcsei Brewer-nyomda alapítója. 1625 és 1629 között a város külső tanácsának egyik szószólója. (Vormund). 1638-tól haláláig szinte minden évben a lőcsei belső tanács tagja, 1639 és 1641 között, illetve 1646-ban pedig a város bírása. HAIN, 1910–1913, 375. 378. PAVERCSEK, 1979–1980, I, 367–380. RMSZ I, 119.

⁶³ Johann Söldner (†1670. jún. 21., Lőcse) 1622. dec. 24-tól haláláig lőcsei postamester, 1638-tól lőcsei harmincados is. (FALLENBÜCHL, 2002, 293. Egy alkalmi nyomtatvány azonban már 1637-ben harmincadosként említi: RMNy III. No 1681.) 1642-ben egy nyomtatványban és a Hain-krónika egy 1664. évi felsorolásában „de Ubris” (Ubrezs, Ung megye, ma: Úbrež, Szlovákia) előnévvel szerepel. (RMNy III. No 1924 HAIN, 1910–1913, 301.) 1647 márciusában kamarai megbízottként jár el a Thököly-család és Késmárk viszályában. (Uo., 230.) 1649-től csaknem huszonkét éven át megszakítás nélkül a lőcsei belső tanács tagja. (Uo., 239–240. 379.), 1670 elején kerül ki a testületből, élemedett kora miatt. (Valentin Frölich krónikája AEL I/F/2.) 1651-ben az „Elende Brüderschaft” testvérület egyik elöljárójává választják, majd 1663-ban ismét. (HAIN, 1910–1913, 244. 297.) 1652-ben a bíróválasztás egyik jelöltje. (Uo., 254.) 1659 és 1663 között a városi lövészegylet egyik elöljárója. (Uo., 281. 298.) 1660-ban két háza is van Lőcsén, egy a főtéren, egy pedig a Lange Gassén. (Uo., 349. 351.) 1670. jún. 21-én hal meg Lőcsén. (Valentin Frölich krónikája AEL I/F/2.) Fia, Caspar Söldner (†1678. ápr. 21., Lőcse) 1665. júl. 20-án a város új jogtanácsosa/ ügyvédje (*fiscalis/ procurator*) lesz, az elhunyt. Záborszky Miklós helyett (Uo., 310.), 1669 és 1675 között pedig Lőcse jegyzője.

⁶⁴ Joseph Alauda (Az eredeti családnév: Lerch) (cca. 1610 Lőcse – 1664 Lőcse) Wittenbergi tanulmányok után 1633 és 1635 között lőcsei gimnázium conrectora. 1635–1636 a kisszebeni evangélikus iskola rektora. 1636–1640 a lőcsei gimnázium rektora. 1641-től haláláig Lőcse belső tanácsának tagja, 1655 és 1660 között bírása. (RMSZ I, 35. Részletes adatok: SZABÓ, 2011, 165.) Az 1647–1648. évi pozsonyi országgyűlésen Lőcse város egyik követe. (GUSZAROVA, 2005, 121) III. Ferdinánd 1654. jún. 4-én Joseph Alaudának, feleségének, Susanna Lapscherral, illetve gyermekeiknek: Bartholomäus és Susanna Alaudának címeres nemeslevelet adományozott, amelyet 1654. okt. 5-én hirdetett ki Szepes vármegye közgyűlése. FÖRSTER, 1910, 38. FÖRSTER, 1916, 98.

⁶⁵ Gregor Gerstner/ Girschner. Szepesszombati születésű lőcsei polgár, textiltfestő (*Schwarzfärber/ Tinctor*). 1642-ben a külső tanács tagjaként a négy osztóbíró egyike, 1644 júniusában a városi védelem egyik hadnagya, 1647-től összesen huszonhárom éven át a lőcsei belső tanács tagja. Az 1670 elején tartott tisztújításkor kerül ki a testületből élemedett kora miatt. Több követjárásban is részt vesz, 1655 decemberében például ő a menekült János Kázmér lengyel királyhoz, Szepesszombatba küldött követség egyik tagja. (HAIN, 1910–1913, 99. 203. 263–264. 301. 354. 379.) Feleségének, az 1668. márc. 20-án elhunyt Fides Rügnernek 1672. febr. 27-én állított a lőcsei Szent Jakab templomban epitáfiumot, ekkor tehát még él. MIKÓ – LUDIKOVÁ – PÁLFFY, 2006, 397–398.

⁶⁶ Thomas Graub. Lőcsei születésű tímár (*Gerber v. Lederer/ coriarius*). 1641-től a lőcsei külső tanács tagja. (Valentin Frölich krónikája AEL I/F/2.) 1649-től az 1661. év kezdetéig a lőcsei belső tanács tagja. 1652-ben a lövészegylet egyik elöljárójává választják. 1662–63-ban a külső tanács szószólója. 1664-ben és 1665-ben megint a belső tanács tagja. 1666–1667-ben újra a külső tanács szószólója. 1666 és 1668 között az „Elende Brüderschaft” testvérület egyik elöljárója. 1668 és 1670 között megint szenátor, az 1671 eleji tisztújításkor végleg kikerül a testületből, és ezután nem hallunk róla. (HAIN, 1910–1913, 228. 239–240. 254. 280. 287. 290. 297. 301. 307. 315–317. 345. 365. 379380. 384. 393.) 1660-ban a lőcsei főtéren van háza. Uo., 354.

⁶⁷ Georg Andreae. Brünni születésű lőcsei polgár, kereskedő (*Handelsmann, mercator*). 1653-ban a külső tanács egyik szószólója. 1654-ben kerül be először a lőcsei belső tanácsba, ám 1655-ben rögtön ki is kerül, hogy ismét szószóló (*Vormund*) legyen. (1655–1656). 1655 és 1657 között a városi lövészegylet egyik elöljárója. 1657-ben ismét visszakérül a belső tanácsba és ott is marad az 1665. évi tisztújításig.

Mußqwetier. Vnsere Procuratores waren Zaborski Micklos,⁶⁸ Johannes Serpilius⁶⁹ undt Andrianski Peter.⁷⁰ Vide Chronicon.

(Nota bene. Dieses vorgesetzte von anno 54 hätte zwar diesen von anno 52 nach der Ordnung folgen sollen, allein von mir vergeßen undt übersehen worden, derowegen allhier melden wollen, das in der Jahrzahl gantz kein Error geschehen, so viel umb beßerer Nachricht etc.)

Anno 1652 den 28. Julii ist dem Johannes Amoeni⁷¹ von einem ehrwürdigen Rath auff vielfältiges Anhalten der Vnterthanen von Cöpperöhrn⁷² undt Czerneblat⁷³ vergünstiget worden hinauß zu gehen undt aldar einmahl zu predigen. Allein dieweil niemandt von ihnen zum Herrn Pfarrer⁷⁴ gangen, die Sachen beÿ ihm anhängig

(HAIN, 1910–1913, 256. 258. 260–262. 271–272. 280. 301. 307. 379.) Egyetlen leánya, Maria Andreae 1664. máj. 5-én feleségül megye a krónikában szintén szereplő Hiob Zabler löcsei evangélikus lelkészhez. (RMNY IV. No. 3162. 3163. és 3166.) 1660-ban a löcsei főtéren van háza. HAIN, 1910–1913, 348.

⁶⁸ Záborszky Miklós. (†1665 körül) Turóc megyei, Szepes megyében is birtokos család sarja. (SZLUHA, 2008, 830., SZLUHA, 2013, 433.) Már 1627-ben is működött Lőcse ügyvédjeként. (HAIN, 1910–1913, 183.) 1642-ben Jakub Jakubaeus többek között neki ajánlja a szlávok történetéről írott biblikus cseh nyelvű munkáját. (RMNY III. No 1939.) 1648-ban a szepesi főispán ideiglenes helyettese, 1657–1659-ben pedig alispán a „Kisvármegyében” (a szepesi Tízlándzsások székében). (HRADSKY, 1895, 176.) 1665-ig hosszú időn át Lőcse város jogtanácsosa/ ügyvédje. (*Fiscalis vnd Procurator*). (HAIN, 1910–1913, 310.) Záborszky Miklós 1653-ban a kisvármegyei Kissóc községben volt birtokos. HRADSKY, 1895. 191.

⁶⁹ (III.) Johannes Serpilius (Az eredeti családnév: Quendel) (1623. jan. 30., Leibic – 1686. dec. 8., Sopron). Ismert szepességi lelkészdinasztia tagja. Königsbergi jogi tanulmányok, és elbingi jogászai működés után az 1650-es évek elejétől Késmárkon ügyvéd. 1655 végétől 1659 végéig az öt felső-magyarországi királyi város Lőcsén élő jogtanácsosa, egyúttal a város egyik rendes ügyvédje. 1660-tól Sopronban fut be tiszviselői, városvezetői karriert. Részletesen: SZABÓ, 2011, 170.

⁷⁰ Andreánszky Péter (†1665–1670) Liptó megyei, Szepes megyében is birtokos család sarja. (SZLUHA, 2000, 28–57. SZLUHA, 2013, 20.) 1653-ban ügyvéd Késmárkon. (SZLUHA, 2000, 35.) Legkésőbb 1654-től 1660-ig, a városi szolgálatból való kilépéséig Lőcse egyik rendes ügyvédje. (Valentin Frölich krónikája AEL I/F/2.) 1662. szept. 9. és 1665 (?) között a Szepesi Kamara titkára. FALLENBÜCHL, 2002, 38.

⁷¹ Johannes Amoenius/ Amoeni. 1654. febr. 25-től a löcsei gimnázium ötödik (tehát egyik alsóbb) osztályának tanítója. („*in classem quintam*” HAIN, 1910–1913, 259.) 1658-ban ugyanott a negyedik osztály tanára („*pro tempore gymnasii Leutschoviensis senior ac IV. classis auditor*” RMNY IV. No. 2777. ld. még Uo. No. 2784. HAIN, 1910–1913, 279. A löcsei iskolának ekkor nyolc osztálya volt.) 1659. máj. 3-tól Lőcse egyik jobbágyszékének a Szepes megyei Szepesárki v. Jamnik/ Jemnick falunak (ma: Jamník, Szlovákia) lelképásztora lesz. (HAIN, 1910–1913, 280.) 1668-ban is itt lelkész. RMNY IV. No. 3446. (RMSz I, 40.)

⁷² Ulozsa/ Kipperserde v. Köperen v. Köpperöhrn (ma: Uloža, Szlovákia) Lőcse egyik kisebb jobbágyszékének, a várostól ÉK-i irányban öt kilométerre

⁷³ Czerneblat/ Czerneblath v. Czarnablath (ma elpusztult település a Lőcséhez tartozó Závada/ Zavada határában, Ulozsától északra)

⁷⁴ Christoph Schlegel (von Gottleben) (1613. jan. 1, Großmehlen (Szászország, ma Brandenburg) – 1678. júl. 2. Grimma (Meißen). A lipcsei egyetemen kezdi egyetemi tanulmányait, ahol 1630-ban magiszteri címet szerez, majd 1631-től Jénában, 1633-tól pedig Wittenbergben tanul. 1634-től Rudolf anhalt-zerbsti herceg özvegyének Magdelene von Oldenburgnak (1585–1657) udvari lelkésze és fiának, (VI.) János (1621–1667) anhalt-zerbsti hercegnek udvarmestere. 1638-ban visszatér Wittenbergbe, ahol elnyeri a teológiai licenciátusi fokozatot. Ezután a boroszlói Elisabethkirchében lesz segédlelkész, egyúttal a neves Elisabethanaeum akadémiai gimnázium tanáraként is működik. 1644-től a boroszlói újvárosban (Neustadt) lelkész. 1645-ben Wittenbergben teológiai doktor címet szerez. 1647-ben meghív-

gemacht,⁷⁵ umb Erlaubnuß undt seinen Consens deßentwegen ersuchet, er sich nicht wenig ereyffert hat, undt hierdurch Anlaß genommen, zu nicht geringer höchstärgerlichen Vneinigkeit undt Zwiespalt, welches Feüer auch so baldt // nicht geleschet werden können. Schickte also im vollen Zorn seinen Famulum oder Praeceptorem,⁷⁶ wer er war, zum Herrn Richter David Genersich, undt ließ fragen, mit weßen Erlaubnuß oder Befehl der Amoenius solches Predigen zu thun vorgenommen. Als nun Herr Richter angezeigt, das es auff inständig demüthiges Anhalten der Vnterthanen, auch alles mit Wißen undt Vergünstigung eines ehrwürdigen Raths geschehen seÿ, sagte des Herrn Pastoris Famulus hierauff, wie daß sein Patron ihm anbefohlen, dem Herrn Richter gleich anzuzeigen, dieweil solches ohn einige Anmeldung bey ihm als Herrn Pastori, auch wieder seinen Consens vorgenommen undt gethan seÿ worden, so will er ingleichen von dato an die Kirchen- undt Schuldiener weiter nicht außzahlen. Auff welches Herr Richter geantwortet, der den Zehenden empfänget, derselbe wirdt auch gedachte Personen außzahlen müßen. Wir sollen sonst zusehen, wer es anders thun wirdt. Hierauff (den 4. Augusti) den nechst folgenden als 10. Sonntag nach Trinitatis, hat Herr Doctor Schlegel ziemlich scharff geprediget undt solches Wort von sich hören laßen, welche einen Doctor undt Pastor etc. Wie die Worte, so auch die Materie, sapienti sat. Unterdeßen hat er weder Kirchen- noch Schuldiener von dem Zehenden außgezahlet, auch da er unterschiedlichen mahl deßentwegen admoniret undt ersuchet worden, daß er doch ihr langwüriges Lamentiren endlich stillen möchte, hat er alles hindangesetzt, fort seinen Willen undt Meynung nachgehangen, also nicht den geringsten nachkommen wollen, welches Ja undt Nein sich so lang geschleppt, biß anno 1653 den 27. Junii ein ehrwürdiger Rath neben den Herren Vormüenden undt 4 Eltesten von der Gemein wieder in dieser Sachen auff den Hauß zusammen geseßen, undt Herrn Pfarrer durch den Thomam Graub undt Valten Scheüermann⁷⁷ zu sich hinauf erbitten laßen,

ják a löcsei lelkészi (elsőpapi) állásra, amelybe Balthasar Rohrmann kassai lelkész 1647. nov. 10-én be is iktatja. (HAIN, 1910–1913, 234–235. Az új lelkészt üdvözlő nyomtatvány: RMNy III. No 2177.) 1648. okt. 15-én feleségül veszi a boroszlói Rosina Glogert. (RMNy III. No. 2228. és 2232.) 1651. aug. 14-én III. Ferdinándtól családijával együtt nemesi címet kap, „von Gottleben” előnévvel (<http://wc.rootsweb.ancestry.com>), amelyet 1652. máj. 13-án hirdetnek ki Szepes vármegye közgyűlésén. (FÖRSTER, 1916, 104.) Ahogy az a most közölt forrásból és a Hain-féle krónikából (HAIN, 1910–1913, 256–257.) is kiderül, 1652–1653-ban minden addiginál súlyosabb konfliktusba kerül a löcsei városi tanáccsal, amely Martin Wagner szuperintendens közbenjárása nyomán csak átmenetileg enyhül. Schlegel végül 1656. aug. 13-án a löcsei lelkészi állásról lemond, és Boroszlóba távozik. (Uo. 267.) 1660-tól a szászországi Herzbergben, 1662-től a meißeni Grimmában szuperintendens. KLEIN, 1789, II, 453–455. KUZMÍK 1976, II, 669–670. ZOVÁNYI, 1977, 529. RMSz I 708.

⁷⁵ Utána áthúzza: kétbetűnyi olvashatatlan szókezdett

⁷⁶ Utána áthúzza: „h[errn]”

⁷⁷ Valentin Scheuermann. Lőcsei polgár, ötvös. (*Goldschmiedt/aurifaber*). 1627. júl. 4-én szerez löcsei polgárjogot. (SBS V, 219.) 1642-ben a löcsei külső tanács tagjaként a négy osztóbíró egyikévé választják. 1634-től feltehetően haláláig a külső tanács tagja, amelynek 1648–1649-ben, 1651–1652-ben, 1654–1656-ban és 1658–1661-ben egyik szószólója. 1654–1655-ben az „Elende Brüderschaft” testvériület, 1658 és 1661 között pedig a városi lövészegylet egyik elöljárója. (HAIN, 1910–1913, 199. 228. 236. 240. 244. 259. 261. 272. 275. 280. 287. 302. 380. 410.) 1660-ban a löcsei főtér déli felén (az északnyugati

damit er ihnen allen möge seine Querelen vorbringen undt anzeigen, was ihm in ein oder andern hinderlich wäre. Ist aber vom Herrn Pfarrer solches zu thun recusiret worden, undt beehrte nur, daß man ihm einen gewissen Termin benennen wolle, da er mit seinen Leüten hinauff erscheinen könnte. Die weil er nun einen ehrwürdigen Rath undt Vormünde⁷⁸ hindangesetzt undt⁷⁹ durch keine Vrsach etwan abgehalten nicht erscheinen wolte seine Querelen ihnen allerseits vorzubringen, ob dieselben // untereinander hätten können göttlich beýgelegt werden, als hat ein ehrwürdiget Rat⁸⁰ auff sein Begehren den 30. dito pro Termino praefigiret, undt solches durch den Schwartz undt Wein-Schenck andeütten laßen, welchen er geantwortet, es wäre nicht seine Schuldigkeit zu erscheinen, den der Termin seýe zu kurtz, undt er seine Leüte so geschwinde nicht haben kann, bitter derowegen umb Prolongation. Alleine ehrwürdiger Rath fertige die 2 Personen wiederumb ab mit vorigem, undt weiln er so starck auff ein gewissen Termin gedrungen wolten, sie auch durch auß von selbigen Tag nicht weichen. Wie nun bemeldter Termin utpote 30. dito herbeýkommen, schickte Herr Doctor Christoph Schlegel Herrn M. Zablern⁸¹ auff's Hauß, sich erlich excusirent [!] laßen, indem er in so kurtzer Zeit mit seinen Leüten nicht parat seýn können zu compariren, es ihme ein ehrwürdiger Rath nicht beýmeßen wolle, als ob er dieses aus einiger Verachtung thäte. Die Herren aber ließen noch selben Tag durch 2 Herren von ihnen ihm, Herrn Pastori zum Überfluß anzeigen, er wolle doch nur biß den 7. Julii die Herren Prediger undt Schuhlbedienten mit ihrem Salario contentiren, wo nicht, so wil ein ehrwürdiger Rath, was weiter passieren oder vorgenommen werden möcht, gántzlich excusiret seýn. Den 4. Julii hat er, Herr

oldalon) van háza. (HAIN, 1910–1913, 354.) Kőszeghy Elemér Scheuermannak két ötvösjegyét (No. 1174–1175.) és öt fennmaradt munkáját sorolja fel. (KŐSZEGHY, 1936, 202–203.) Valószínűleg közeli rokona az a Martin Scheiermann/ Scheuermann löcsei tanácsstag és szabó, aki feleségével: Margaretha Visnerrel és gyermekeivel 1662. ápr. 26-án címeres nemeslevelet kap I. Lipóttól. FÖRSTER, 1910, 47.

⁷⁸ Utána olvashatatlanul áthúzott betű

⁷⁹ Utána áthúzza: „ist”

⁸⁰ Utána áhúzza: „ihm”

⁸¹ Hiob Zabler magiszter (1626/1627, Lőcse – 1664. okt. 10, Lőcse) Peter Zabler löcsei evangélikus lelkész, ötvárosi-sárosi szuperintendens és Anna Roll fia. Előbb Löcsén, majd Elias Ladiver diájaként Zsolnán, végül 1644-től a wittenbergi egyetemen tanul, ahol 1648. ápr. 25-én filozófiai magiszteri címet szerez. (Beiratkozás: 1644. okt. 23. Szögi, 2011. No. 4234. Wittenbergi disszertációja: RMK III. No. 1672.) Talán még 1649-ben is Wittenbergben van. (RMK III. No. 1733. és 1735.) 1650. márc. 31-től 1652 elejéig a löcsei iskola rektora. 1652. ápr. 29. és 1662 között löcsei másodpap (*archidiaconus*). 1662. ápr. 3-tól haláláig. löcsei lelkész. (HAIN, 1910–1913, 242. 254. 293.) 1651. okt. 1-én feleségül veszi Georg Millerer szepesi gróf leányát, Margaretha Millerert. (RMNy III. No. 2374. és 2378.) Első feleségének halálát (1663. ápr. 3., Lőcse) követően pedig, 1664. máj. 5-én, röviddel halála előtt elveszi Georg Andreae leányát: Mariát. (RMNy IV. No. 3162. 3163. 3166.) Zabler az 1664. évi nagy pestisben hunyt el. (HAIN, 1910–1913, 305.) 1660-ban a löcsei főtéren van háza. (HAIN, 1910–1913, 348.) Életéről: KLEIN, 1789, I, 499–504. KUZMÍK, 1976, II, 820. ZOVÁNYI, 1977, 700. RMSz I, 911. Illetve a löcsei Szent Jakab-templomban lévő epitáfiuma kapcsán: LUDIKOVÁ – MIKÓ – PÁLFFY, 2006, 391–392.

Pastor, durch Herrn Görgei Ezechiél und Thökej Balint⁸² auff das Hauß ein Pitt⁸³ Schrift gesendet und einem ehrwürdigen Rath überreichen laßen, dargegen die Herren ingesamt protestieret, undt das sie diese Injurie werden zu suchen wißen. Ingleichen hat er auch an die Herren Vormünde begehret, das sie wollten die gantze Gemein zusammen fordern laßen, damit er dergleichen Scarteken ihnen sämbtlich auch einreichen könte, welches sie aber stracks abgeschlagen, sondern wollten ein Außschuß zu sich beruffen, im Fall er etwas zu proponiren vorhätte, daßelbiges geschehen mögen, allein er hat auff dieses sie keiner Antwort gewürdiget, undt also hiermit verreiseth. Den 10. dito hat ein ehrwürdiger Rath diese Sachen der löblichen Gemein übergeben, und des Abendts ist Herr Pfarrer wiederumb anheimb kommen. (Wo er gewesen seyn mag, meldet Autor nichts davon, allein, allem Ansehen nach, ist wohl gewiß davor zu halten, wie auch auß seinen // Reden mercksam, das er nur nacher Bartfeldt⁸⁴ zum Herrn Superintendenten, undt vielleicht nacher Epperies oder anderer Orten mehr seine Reise wirdt angestellet haben, umb die Herren beýdes Standes dahinn zu vermögen,⁸⁵ damit hier beý unß ein Convent celebriret⁸⁶ undt ihm als Vnrecht leidenden recht verschaffet würde, alsbaldt folgen wirdt.) Den 11. Dito hat die gantze Gemein 2 aus ihnen abermahl zum Herrn Pfarrer abgeordnet, undt ihn wiederum ersuchen laßen, er wolle biß zum Montag als 14. dito die anderen Herren Kirchen- und Schulbedienten mit ihren vorbehaltenden Salariis seiner Schuldigkeit nach contentiren, hat er einige Klagen undt Beschweruß, solle ers zu⁸⁷ gelegener Zeit undt mit rechter Weise, nicht aber also suchen, wolle auch deßwegen den bemeldten Tag auff das Hauß erscheinen, seine habende Querelen in all ihrer Gegenwart anzeigen undt vorzubringen. Er blieb doch ein Weg, wie den andern, undt lieber von keiner Stadt-Obrigkeit⁸⁸ was wißen mögen, damit er hier hätte thun⁸⁹ können, was ihm beliebt. Ertheilet den Abgeordneten darneben zur Antwort, wie er es nicht nöthig erachte herauff zu erscheinen, sintemahl folgenden Dienstag schon mehr geistliche und weltliche Personen anhero kommen, die dieses alles beßer verstehen undt erwegen werden, denn sie. Ist auch abendts die Current von Herrn Superintendenten⁹⁰ hier angelanget, des andern Tages hat ein ehrwürdiger Rath an den übrigen freyen Städte geschrieben, undt sie hierdurch abhalten wollen, daß sie

⁸² Csépanfalvi Teőke (II.) Bálint. A Tízlándzsás szék egyik régi családjának sarja. (SZLUHA, 2013, 389–390.) 1668-ban Szepes vármegye esküdt ülnöke. (IVÁNYI, 1911, 105. 115.) A kisvármegyei birtokosok 1653. évi jegyzékében nem szerepel, csak rokonai: az Ábrahámfalván birtokos Teőke Kristóf és Vince, illetve a Filefalván birtokos Teőke János. (HRADSZKY, 1895, 189–190.) A nagy vármegyei nemesi felkelők 1664. évi jegyzékében a második járás nemesei között szerepel: SVÁBY, 1889, 92.

⁸³ Utána áthúzza: „u[ndt] F.”

⁸⁴ Bártfa/ Bartfeld (ma: Bardejov, Szlovákia)

⁸⁵ Az utóbbi öt szó végső sorrendje a szavak feletti sorszámozással (arab számok) kialakítva

⁸⁶ Utána áthúzza: „würden”

⁸⁷ Utána áthúzza: „rechter”

⁸⁸ A szó első tagja utólag beszúrva a sor fölé

⁸⁹ Utána áthúzza: „möge”

⁹⁰ Az ótvárosi/ sárosi szuperintendens 1645 és 1666 között Martin Wagner (1587. nov. 20., Bártfa – 1666. júl. 2., Bártfa) bártfai lelkész. Részletesebb adatok: SZABÓ, 2011, 182.

sich nicht anhero Bemühen thäten sindt, aber gleichwohl benandten 15. dito unterschiedliche Herren hieher gekommen. Weiln nun auff den Tag bevor, als 14. Herrn Pfarrer noch⁹¹ ein Termin gegeben worden, ob gleich er nicht compariret, so verblieb jedoch ein ehrwürdiger Rath undt gantze Gemein hierbey beständig, undt hielten ihre Zusammenkunfft, derowegen weiln Herr Pfarrer: 1. dieses gantzen Handels einiger Vrsächer undt Anfänger, 2.⁹² sich auch zu etlichmahlen schon mehrer Freyheit, Gewalt⁹³ undt Jurisdiction, als ihm gebührte, zueignen undt unterstehen wollen. 3. Laut seiner Vocation nicht nachgeleben⁹⁴ // und den Zehenden gleichsam vor sich allein behalten wollen, wie er den immer die andern Herren Geistlichen undt Schuhlbedienten so schwer auch mit Vnwillen außzuzahlen pflaget. 4. Anjetzo ingleichen all diesen Personen schon ein gantzes Jahr ihr Salarium vorbehalten, hierdurch ihnen Schaden undt vergeblichen Vnkosten vorsetzlich zugefüget. 5. Das er all undt jedes, was ihm in seinen Zorn vorkommet, gleich in der Furie auff die Cantzel bringen thut, auch was dahin nicht gehöret. 6. Zu vielen mahlen schon wieder eine Stadt-Obrigkeit ohne habende Vrsach undt ohne vorgethane privat Vermahnung ziemlich scharff geprediget undt hierinnen das Maaß seiner Regeln weit überschritten, wie ingleichen dadurch einen ehrwürdigen Rath bey den gemeinen Mann sehr verkleinert. 7. Immer seine große Beschwerden, Klagen,⁹⁵ Verachtung vorgeschützet, doch solches keines auff stetiges Verlangen einem ehrwürdigen Rath anzeigen undt vortragen, also nicht legitimo modo, sondern vielmehr mit Vngestüm suchen wollen. 8. Keine Gradus Admonitionum annehmen, oder bey sich hafften laßen wollen, sondern in all seinem Thun (vornemlich diesen 4 Puncten) nur eigenen Kopff undt Willen nachgelebet. 9. Auff öfftere Citation vor einem ehrwürdigen Rath keines Wegs compariren wollen. 10. Ja also⁹⁶ keinen Magistratum politicum über sich bey der Stadt erkennen, besondern vielmehr sich ein andere Obrigkeit wieder dieselbe⁹⁷ gemeiner Stadt zum Nachtheil suchen wollen. 11. Einen ehrwürdigen Rath in öffentlicher Session durch zwey von der Gespanschafft ein rechtes P. undt F. Scartecen (voller Scommaten undt scoptischen Schimpff-Worten) einreichen laßen, dadurch ein gesambten Stadt Magistrat nicht wenig offendiret, dergleichen auch bey der Gemein getrachtet, etwas solchs anzubringen, allein ihm nicht angangen. 12. Der gantzen Gemein abgeordnete 2 Personen an ihn mit Trotzen, Pochen undt unnützen Worten von sich abgewiesen. 13. Nur stetigs nach Zanck, Vneinigkeits undt Wiederwillen trachtet. 14. Jedoch solch sein gantzes Vnrecht durchaus nicht erkennen oder in sich gehen will (undt was der Querel Puncten wieder ihn noch mehr waren, davon etliche siehe in Chronico Hainiano pagina 441 die 17. Julii, theils

⁹¹ A szó a sor elejére utólag beszúrva

⁹² A szám a sor fölé utólag beszúrva.

⁹³ A szó beszúrásjellel a lap aljáról beszúrva

⁹⁴ Utána áthúzza: „wollen”

⁹⁵ Utána áthúzza: „u[ndt]”, a sor végére pedig utólag beszúrva: „v[er]”

⁹⁶ A szó a sor fölé utólag beszúrva

⁹⁷ Utána áthúzza: „ihr”

derselben aber // sindt nicht einmahl notiret worden) als ist die Sententz wieder ergangen, undt er Herr Pfarrer von Herrn Richter, Rath undt beÿden Gemeinen aus völlig habender Freÿheit undt Ecclesiastica Jurisdictione, nachdem schon alles vergebens beÿ⁹⁸ ihm war, ab officio removiret worden, welches ein ehrwürdiger Rath ihm durch 2 Herren aus ihnen undt auch so vielen von jeder Gemein hat anzeigen laßen. Indem Herr Pfarrer aber selbigen Tag wiederumb verreiset gewesen, haben die Abgeordneten solchen [!] Sententz und Remotion seiner Frauen angekündiget, nebst dem Ersuchen, daß⁹⁹ ihr Herr inner 14 Tagen den Pfarrhof räumen möchte. So ist dieses ingleichen denen Herren Geistlichen, Schuhbedienten undt Glöckner vermeldet worden, damit sie ihn nicht mehr pro Pastore agnosciren auch letzterer hinführo nicht in die Sacristeÿ einlaßen thät. Den 15. dito sindt die Herren Abgeordnete so wohl geistliche als weltliche von denen 4 freÿen Städte zu Versammlung hier angekommen, bathen einen ehrwürdigen Rath noch ferner mit ihnen gutte Freundschaft zuhalten, als auch in Ecclesiasticis vertraulich undt einig mit einander zu leben, wie denn ingleichen, da sie als Mediatores undt Richter in¹⁰⁰ gegenwärtiger Sachen [!] seÿn undt alle Controversien bester Maßen wollen helffen beÿlegen, ein ehrwürdiger Rath undt Gemeinde nur vor diesesmahl darein consentiren möge. Jedoch sollte man nicht so stricte in allen Stücken procediren, sondern vielmehr Künfftiges betrachten, auch darob seÿn zu verhütten, damit nicht durch diesen Casum wir¹⁰¹ gleichsam von einander separiret würden, auff das endlich nicht allein unß, als auch andern Städten was gefährliches entstünde. Diesem allen ein ehrwürdiger Rath auch löbliche Gemein zu invigiliren undt den Bösen zu steüren sie höchlich versprochen, damit nechst Gott noch ferner gutte Freundt- undt Nachbarschaft unter ihnen florieren möge. Allein Herrn Doctor Schlegels wegen contradicirten alle¹⁰² wirdt hoffentlich durch dieses keine Discordie zwischen ihnen entstehen, dieweiln er ein gantz justum Deliberatum erhalten¹⁰³ undt¹⁰⁴ nicht über seine Obrigkeit, sondern einzig über sich selber zu klagen hätte. Jedoch // will ein ehrwürdiger Rath denen Herren Abgeordneten alles mit genugsamen Gründen beantworten undt darthun, weßwegen sie so stricte procediren müssen, so¹⁰⁵ werden¹⁰⁶ Herren frembde sein des Herrn Doctor habendes Vnrecht selber ersehen undt bezeugen können, hergegen eine Obrigkeit desto mehr zu entschuldigen wißen. Schickten nachdem zum Überfluß hin zu denen Herren Abgeordneten, ließen protestiren, den ein ehrwürdiger Rath deßwegen zu kein Rechten compariret, auch sie hierinnen vor keinen Richter erkennet, sondern wann anderer Sachen wegen

⁹⁸ A szó javított

⁹⁹ Utóbbi két szó sorrendje a szavak felé utólag beírt arab számokkal megcserélve

¹⁰⁰ Utána áthúzza: „d[er]”

¹⁰¹ Utána áthúzott, olvashatatlan szókezdett.

¹⁰² Utána áthúzza: „u[ndt]”

¹⁰³ Utána áthúzza: „hätte”

¹⁰⁴ Utána áthúzza: „sich”

¹⁰⁵ A szó javítva: „do”-ból

¹⁰⁶ Utána áthúzza: „die”

etwas zu proponiren seyn solte, wollen unsere Herren ingesamdt alles willig anhören, nur von Herrn Doctor nichts zu gedencken. Wie sie nun sahen, das unsere Herren sich aufihrgantzgerechte Sachen beruffeten, solches mit sattsamen Demonstrationibus zur genüge bezeugten, alle Objectiones fertig zu refutieren ihnen wusten, auch Herrn Doctor Schlegeln schon nichts mehr nachgeben wollten, weilen er allzu sehr über das Maß geschritten, sie also auff dieser Manier weiter nicht richten können, fingen¹⁰⁷ sie endlich allesamdt an, vornemlich Herr Superintendens einen ehrwürdigen Rath umb Gottes Willen etc. zu bitten, das man sich doch wollte befriedigen laßen, undt Herrn Doctor Schlegeln wiederumb annehmen. Bathen weiter innständig, weiln sie alle der Hoffnung sindt, einen ehrwürdigen Rath schon gewonnen zu haben, allein nicht wißen, wie auch die Gemein darzu zu bringen seyn möchte, es wolle doch ein ehrwürdiger Magistrat selbige persuadiren, daß sie ingleichen ander undt bessere Resolution faßeten, deßen ohngeachtet, beÿ allzu contrarer undt harter Verweigerung der Gemein könnte ein ehrwürdiger Rath solches Autoritate sua (welche künfftige Sachen besser zu erwegen undt allem Übel vorzubauen mehrers verbunden sindt) auch vor sich allein thun, auff daß nicht unser Widersacher sich mögen hieran kützeln undt unß dergleichen vorwerffen etc. Nach Mittag sindt beÿde Gemeinen auffs Rath-Hauß erschienen undt vielfältig ermahnet worden, daß sie sich diesesmahl anders¹⁰⁸ resolviren sollen, allein doch immerfort beständig beÿ ihren ersten Entschluß // verbleiben, auch nicht geringstens weichen wolten. Vnterdeßen sindt 2 Herren von denen Herren Abgeordneten, als Elias Splenius¹⁰⁹ Notarius Bartphensis et Michaël Wirth¹¹⁰ Epperiensis auffs Rath-Hauß kommen, welche innständig

¹⁰⁷ A szó harmadik betűje javított

¹⁰⁸ Utána áthúzza: „Rep”

¹⁰⁹ Elias Splenius/ Splenyi/ Neuschel/ Neussel/ Neuselius (1610. júl. 25., Rózsahegy – †1674. okt. 12., Bártfa) Jakob Splenius rózsahgyi evangélikus lelkész és lipcsei esperes fia. 1631-ben a besztecebányai gimnázium diákja. (RMNy II. No. 1506.) Illésházy Gáspár támogatásával Thornban, Danzigban és Königsbergben tanul (Szögi László baltikumi gyűjtésében azonban nem szerepel: SZÖGI, 2003.), majd 1634 júliusában beiratkozik a rostocki egyetemre (Szögi, 2011. No. 2239. Két teológiai tárgyú rostocki disputációja 1636-ból, illetve 1637-ből: RMK III. No. 1517. 1527 és utóbbi változatai: 6202., 7595.), ahol 1637 máj. 11-én filozófiai magiszteri címet szerez. (<http://matrikel.uni-rostock.de>) Fokozatszerzése után röviden meglátogatja az uppsalai és koppenhágai egyetemekeket, majd hazatérve 1638-tól szülővárosában, Rózsahegyben, 1639 októbertől pedig a bártfai gimnáziumban rektor. (Megerősítő adat 1641-ből: RMNy III. No. 1869.) 1646-tól bártfai jegyző. Az 1655. illetve 1662. évi pozsonyi országgyűléseken városi tanácsostként Bártfa egyik követe. (GUSZAROVA, 2005, 123. 137.) 1657-ben egy nyomtatvány is bártfai jegyzőként említi. (RMNy IV. No. 2719.) Még 1664-ben is bártfai jegyző és tanácsos, amikor leánya Margareta Splenius hozzámegy Jakob Zablerhez (1639–1709), a krónikában szereplő lőcsei Hiob Zabler unokaöccséhez. (RMNy IV. No. 3136.) 1666-ban is jegyző, amikor Bártfa képviselőként részt vesz a kisszebeni zsinaton. (HAIN, 1910–1913, 339.), sőt 1667-ben is ezzel a tisztséggel szerepel. (RMK III. No. 2414.) 1673-ban Bártfa város bírájává választják. (Életréle: KLEIN, 1789, I, 100–101. KUZMÍK, 1976, II, 705–706. ZOVÁNYI, 1977, 554–555. SBS V, 323. RMSz I, 748.) 1675-ben veje Jakob Zabler nyomtatványt jelentet meg az emlékére. RMK III. No. 2699.

¹¹⁰ id. Michael Wirth. (†1672 előtt). Ismerünk egy azonos nevű. humanista műveltségű, a sziléziai Schweidnitzban született eperjesi polgárt, Johannes Bocatius barátját, aki 1591-ben már a felső-magyarországi városban él (RMNy I. No. 654.), és akit 1595-ben eperjesi tanácsostként és jegyzőként, 1597-ben jegyzőként, 1598-ban tanácsostként és jegyzőként, 1601-ben egyszerűen tanácsostként,

nochmahln beÿ der Gemein angehalten, sie wollen ja nicht so stricte procediren, undt vornemlich weiter gedencken, was hierauß entstehen könte etc., aber vergebens. Auff dieses wandten sich die zweÿ Herren wieder zu einem ehrwürdigen Rath undt solicitirten auffß neüe, es wolle doch¹¹¹ selbiger hier ins Mittel sich legen, die gantz Sache beßer consideriren, den die Gemeine, wie sie sie auch weiter nichts mehrers beÿ ihr zu richten wißeten, welches endlich ein ehrwürdiger Rath auff unabläßiges Bitten undt Flehen versprochen hat. So baldt diese 2 Herren herunter giengen, hat ein ehrwürdiger Rath etliche gewisse Punkte auffgesetzt, und die Gemein dahinn vermögt, das sie sich befriedigen (welches doch schwer genug hergangen) laßen, im Fall, Herr Doctorn darein consentieren undt coram omnibus Ablegatis darüber versprechen wirdt, da will ein ehrwürdiger Rath in Ansehung der Herren Abgeordneten undt ihrer großen Intercession (Nota bene! Allein nicht geringstens seiner eigenen Person wegen) denselben wiederumb pro Pastore acceptieren undt in sein Amt treten laßen, nach welchen die gantze Sach allein dem Magistrat übergeben worden,¹¹² vollendtß zum Ende zu bringen. Den 16. dito hat man gemeldte Conditions-Punkte denen Herren Abgeordneten überschicket. Wiewohl Herr Doctor den einen durchauß nicht acceptieren wolte, hats jedoch ein ehrwürdiger Magistrat auff vielfältiges Anhalten undt Bitten derer geistlichen auch weltlichen Herren darbeÿ bewenden laßen, daß der Streit nur einmahl ein Endt gewinnen. Darauff Herr Doctor unsern Deputierten zugleich die Handt gereicht, welche ihm alles im Nahmen vnserer Herren verziehen undt vergeben, auch wieder neüe Freündschafft mit einander // auffgerichtet, denn diesem Abendt die Herrn Bardtfelder undt Zebner¹¹³ (weiln die andern heüte nacher Hauß geeilet) nebst unsern Herren Geistlichen von gemeinen Stadt Wohl tractiret worden sindt im Kloster.¹¹⁴ Den 17. dito ist Herr Superintendens sambt den noch übrigen frembden Herren ingeleichen abgereiset, undt dieß war einmahl das Ende dieses ärgerlichen

1610-ben pedig ismét tanácsosként és jegyzőként említenek. (RMK III. No. 854. RMNy I. No. 788. és. 846. RMK III. No. 949. és 6052. Vsz. 1595 és 1610 között végig eperjesi tanácsos) Szakirodalmi adatok szerint 1605–1606-ban bírása is volt a városnak. (SBS VI, 376.) Nem valószínű, hogy a két személy azonos, mert gyanúsán nagy az időbeli távolság. (Talán apa és fia.) A Genersichnél feltűnő Michael Wirth 1648 márciusában eperjesi tanácsstagként szerepel, a felső-magyarországi városszövetség őt és Elias Splenius bártfai tanácsstagot és jegyzőt küldi Csáky István tárnokmesterhez követ-ségbe. (H. NÉMETH, I, 2004, 508.) Egy évvel korábban, 1647 nyarán, szintén Spleniussal együtt járt a császárnál a városok közös ügyében. (HAIN, 1910–1913, 233.) Fia, ifj. Michael Wirth 1663-ban az eperjesi gimnázium diákjai között szerepel. (RMNy IV. No. 3082.), és 1672. febr. 9-én feleségül veszi Daniel Klesch szepesolaszi-i lelkész leányát, Catharina Elisabeth Klescht. (RMK III. No. 2601. SBS VI, 376. – sok hibával idézve a forrásokat.) A nyomtatványból kiderül, hogy a néhai id. Michael Wirth eperjesi tanácsstag és jegyző volt. 1685-ben ifj. Michael Wirth egykori felesége már özvegy, és újrَاهázasodik. RMK III. No. 6889.

¹¹¹ Utána áthúzza: „d”

¹¹² Utána áthúzza: „D[en] 16. Dito”

¹¹³ Kisszeben/ Zeven (Ma: Sabinov, Szlovákia)

¹¹⁴ A város északnyugati szélén található volt ferences kolostorról van szó. Az épületről: DEMKÓ, 1897, 234–236.

undt schlimmen, losen, unnützen, einem ehrwürdigen Magistrat auch verdrüßlichen undt wiederwertigen Handels, daran sich viele nicht wenig gestoßen undt zu manchen wunderlichen Gedancken bewogen worden, auff welche eins sonst nicht gerathen wäre. Jedoch ein Obrigkeit gantz kein¹¹⁵ Vrsach hieren hatte, denn wie alles (nicht allein hieraus, sondern vielen manuscriptis mehr) zu ersehen, sie zur gnüge vermahnet, gebethen, angehalten, endlich auch öftters gewarnet¹¹⁶ undt immer zu auff andere Zeit die Sache verschoben hat, in steter Meinung, daß es sich noch ändern undt sie des Streitens überhaben seyn wirdt, vornemlich mit ihrem Seelsorger, sed frustra, muste endlich nolens volens nur dran, den von Windt kundten die andere Ecclesiastici et Scholastici nicht leben. Ihrer annehmen muste man sich undt darbey je länger man das Werck verschoben, je mehr Vnheyl es nach sich zog, daß leicht was anders undt größers daraus hätte entstehen können. Ist alles leider Gott höchlich zu beklagen, vide Puncta Reconciliationis, Querelas

Doctoris Schlegelii et plura alia in Chronico Hainiano pagina 440. Item Frölichii excerpta hujus anni. De simili enim controversia scribit Chronicon Hainianum pagina 410 anno 1650 die 6. Maii, item pagina 452 anno 1655 die 25. Aprilis. Item Frölichius.

Ad paginam 455. die 29. Decembris ist Ihre Majestät Johann Casimirus¹¹⁷ König auß Pohlen von Klein Glogau¹¹⁸ als flüchtig nacher Georgenberg¹¹⁹ ankommen, welchen gemeine Stadt durch 4 Herren nebst 3 Kuffen Wein zum Present (von anno 53. 54. undt 55. jedem Jahr eine) empfangen laßen. Vide Chronicon Hainianum. //

Anno 1657 den 30. Junii ist das Thürl am Ober-Thor abendts oder nachts Personen herein zu laßen versetzt undt verfertiget worden.¹²⁰

Den 11. Julii hat man die Pasteÿ unter den Mittl-Thürl ins gemein die Neüe oder Nadler-Pasteÿ genandt zubauen angefangen.¹²¹

Ad diem 17. Julii den Tag bevor als den 16. sindt die käyserliche Commissarii¹²² das Homagium Fidelitatis abzunehmen ankommen,¹²³ welche mit 40 Reütern empfangen, eingehohlet undt im Rohlischen-Hauß einlogieret worden sindt, des andern Tags nach

¹¹⁵ Utóbbi két szó sorrendje a szavak felé utólag beírt arab számokkal megcserélve

¹¹⁶ Utóbbi két szó sorrendje a szavak felé utólag beírt arab számokkal megcserélve

¹¹⁷ II. János Kázmér (Jan II Kazimierz Waza) (1609–1672) lengyel király (1648–1668) 1655 őszén svéd támadás miatt elhagyni kényszerült országát.

¹¹⁸ Klein Glogau (Oberglogau) felső-sziléziai hercegség és város (ma: Głogówek, Lengyelország). 1655. okt. 17. és dec. 18. között az Oppersdorff család oberglogaui kastélyában tartózkodott II. János Kázmér lengyel király és felesége: Luisa Maria Gonzaga.

¹¹⁹ Szepesszombat/ Georgenberg (Ma: Spišská Sobota, Szlovákia: Poprád városrészeként)

¹²⁰ Caspar Hain krónikájában nem szereplő adat. A felső- vagy kassai kapu melletti új gyalogkapuról van szó

¹²¹ Ez az adat szintén nem szerepel Caspar Hainnál. A menhárdi kaputól (itt: „Mittl-Thürl” azaz középső kapu) délre építettek fel egy új bástyát, amelyet a több forrás csak „Neue Pasteÿ” néven említ. DEMKÓ, 1897, 165. – a bástya építését tágan az 1649 és 1670 közötti időszakra keltezve.

¹²² Utána áthúzva: „hier”

¹²³ A hűségeskü letételére I. Lipót (1657–1705) trónra lépte miatt volt szükség

verrichteten Ceremonien undt gehaltener Tractation in ihren Quartier wiederumb fortgereiset. Vide Chronicon, pagina 472.

Den 19. dito hat ihre fürstliche Gnade, Herr Palatinus Wesselinj Ferentz mit denen Landt-Ständen in Eltsch¹²⁴ eine Congregation gehalten, undt sindt den 22. dito unser Abgeordnete daher nacher Hauß-kommen.

Anno 1658 ad paginam 475. die 12. Maii die Herren zu Pferdt, so den Herrn Christoph Böhm¹²⁵ Seelsorger von Preßburg als Pfarrern anhero mit¹²⁶ abgeholen waren, unter andern undt zwar die vornehmsten, theils auß der Gemein, Paul Cramer,¹²⁷

¹²⁴ Jolsva/ Eltsch v. Jelschau (ma: Jelšava, Szlovákia) Gömör megyei mezőváros, a Wesselényi Ferenc által birtokolt kiterjedt murányi uradalom része. Ahogy az a fenti sorokból kiderül, a nádor 1657 nyarán ide hívott össze egy felső-magyarországi kerületi gyűlést

¹²⁵ Christoph Böhm/ Bohemus (1626. szept. 24., Radeberg (Meißen) – 1660. márc. 19., Lőcse) Hans Böhm radebergi városbíró fia. 1644. jún. 28-tól a wittenbergi, majd több éves magántanári működés után 1649. máj. 29.-től a jénai egyetemen tanul, 1650. aug. 16-án a magiszteri címet is megszerezve. 1653. aug. 27-én hívják meg a pozsonyi rektori állásra. 1654 végétől Johann Georg Heuchelin megüresedett posztját átvéve pozsonyi segédlelkész (*symmysta*). (Megerősítő adat 1656-ból: RMNy IV. No. 2666.) 1658. febr. 6-án lőcsei lelkésszé választják, és miután a hívást elfogadja, 1658. jún. 2-án iktatják be a posztra. (HAIN, 1910–1913, 273–275. WEBER, 1888. A beiktatás alkalmából megjelent, köszöntő verseket tartalmazó nyomtatvány: RMNy IV. No. 2777.) Lőcsére érkezése után szinte folyamatosan betegeskedik, és 1660. márc. 19-én meghal. (HAIN, 1910–1913, 281–282.) Idő előtti halála kapcsán négy alkalmi nyomtatvány is megjelenik Lőcsén. (RMNy IV. No. 2908. 2922. 2925. 2929. Az utolsóban életrajz is.) Özvegye: Dorothea Sophia Baldwin (Balthasar Baldwin regensburgi szuperintendens leánya) 1662-ben a krónikában szintén szereplő (III.) Johannes Serpilius felesége lett. (RMNy IV. No. 3040. és 3044.) Életről: KLEIN, 1789, I, 14–19. ZOVÁNYI, 1977, 95. RMSz I, 113.

¹²⁶ A szó a sor fölé besúrva

¹²⁷ (ifj.) Paul Cramer (†1669) Lőcsei polgár, ötvös (*Goldarbeiter*). 1652-től a lőcsei külső tanács tagja. 1665-ben a városi lövészegylet egyik elöljárójává választják. 1666-ban (ebben az egyetlen évben) szenátor, 1668–1669-ben pedig a külső tanács egyik szóvivője. 1666-ban Lőcse egyik képviselőjeként részt vesz a kisszebeni zsinaton. (HAIN 1910–1913, 254. 309. 339. 345. 365. 379. RMNy IV. No. 3295.) Az 1670 eleji tisztújítás kapcsán említik halálát. (Valentin Frölich krónikája AEL I/F/2.) Apja, idősebb Paul Cramer 1633–1634-ben, 1638–1639-ben, 1644-ben, 1649-ben és 1653–1654-ben a lőcsei külső tanács egyik szószólója. 1642-ben osztóbíró. 1645-ben és 1655-ben pedig szenátor volt. (HAIN 1910–1913, 190–191. 194–195. 199. 201. 208. 212. 240. 256. 259–260.) Kőszeghy Elemér katalógusa ismer egy Paul Cramer nevű, nemesi jogállású lőcsei ötvöst (No. 1177.), egy 1640-ben készített kelyhet említve munkájaként. Ez a személy inkább az id. Paul Cramer lehet. KŐSZEGHY, 1936, 203.

Tobias Führnstein,¹²⁸ Tobias Finck,¹²⁹ Melchior Katschier,¹³⁰ Paul Blecher,¹³¹ Daniel Pfannschmidt,¹³² Tobias Letzelder¹³³ etc. Vide. Chronicon.¹³⁴

¹²⁸ Tobias Führnstein. Bécsi születésű löcsei polgár, kereskedő (*Handelsmann/mercator*). 1653-tól a löcsei külső tanács tagja. 1660 és 1661 között az „Elende Bruderschaft” testvéreület egyik elöljárója. 1661–1662-ben és 1665-ben a külső tanács egyik szószólója. 1666-ban a városi lövészegylet egyik elöljárójává választják. 1664-ben illetve 1666 és 1675 között a löcsei belső tanács tagja. 1675 augusztusában az ellenreformáció miatt kikerül a testületből, és csak a Thököly-felkelés alatt 1682. szept. 4-én helyezik vissza, ám az 1683 eleji tisztújításkor már más lép a helyébe. (HAIN 1910–1913, 256. 282. 287. 290. 301. 307. 315. 345. 379–380. 420. 441–442. 494. 497.) Ján Bahil 1669-ben mások mellett neki ajánlotta egy Löcsén megjelent logikai tárgyú munkáját. (RMNy IV. No. 3545.) Tobias Führnstein és felesége, Németh Anna III. Ferdinándtól nemességet kapnak, amelyet 1652. dec. 9-én hirdetnek ki Szepes vármegye közgyűlésén. (FÖRSTER, 1916, 100.) Nemesi státuszához még: (SVÁBY, 1889, 93.) 1660-ban a löcsei főtér déli felén (az északnyugati oldalon) van háza. HAIN, 1910–1913, 347.

¹²⁹ Tobias Finck. Löcsei polgár, kereskedő (*Handelsmann*). 1654-től az 1660. eleji tisztújításig, illetve 1666-tól 1670-ig löcsei külső tanács tagja, 1667–1669-ban egyik szószólója. 1661 és 1664 között a városi lövészegylet egyik elöljárója. 1670 és 1680 között, illetve 1682–1683-ban a löcsei belső tanács tagja. (HAIN 1910–1913, 259. 282. 304. 315. 365. 379–380. 420. 433. 441–442. 481.) I. Lipót 1660. ápr. 15-én Tobias Finck, felesége: Susanna, és gyermekei: Matthias és Johann Ernest, valamint unokafivére: Daniel számára címeres nemeslevelet ad ki, amelyet 1660. dec. 7-én hirdet ki Szepes vármegye közgyűlése. (FÖRSTER 1910, 41. FÖRSTER, 1916, 100.) 1660-ban a löcsei főtér északi felén (*Ober-Ring*) van háza. HAIN, 1910–1913, 347.

¹³⁰ Melchior Katschier. Szepesváraljai születésű löcsei polgár, kereskedő (*mercator*). 1657-től a löcsei külső tanács tagja, 1660 és 1684 között biztosan szenátor. (Tisztviselésének végső dátumát nem ismerjük.) A testület egyik legaktívabb tagja, rendszeresen szerep jut neki a követi kiküldetésekben és a hegyaljai szüretnek felügyeletében. 1662–1663-ban az „Elende Bruderschaft” testvéreület, 1663- és 1664 között pedig a városi lövészegylet egyik elöljárója. (HAIN, 1910–1913, 271. 282. 293. 298. 301. 307. 315. 345. 379–380.) 1660-ban a város főterének déli részén (az északnyugati oldalon) van háza. HAIN, 1910–1913, 354.

¹³¹ Paul Blecher/ Bleycher. Löcsei polgár, mészáros (*Fleischhacker/ Fleischer*). 1648-tól az 1673. év eleji tisztújításig Löcse külső tanácsának tagja, ekkor megromlott egészségi állapota miatt kikerül a testületből. (Valentin Frölich krónikája AEL I/F/2.) 1655 és 1656 között az „Elende Bruderschaft” testvéreület egyik elöljárója. (HAIN, 1910–1913, 236. 262. 302. 381.) 1660-ban két háza is van Löcsén, egy a Katzwinkelen, egy pedig a Moritzgassén. (Uo., 349. 356.) Talán fia az a Paul Blecher, aki 1660 és 1668 között alkalmi versek szerzője, 1669-ben a löcsei gimnázium diákja (RMNy IV. No. 3295.) 1670 és 1672 között pedig a wittenbergi egyetem hallgatója. RMSz I, 100. Szögi, 2011, No. 4658. (Wittenbergi beiratkozás 1670. jún. 13-án) RMK III. No. 6634.

¹³² Daniel Pfannschmidt. Löcsei polgár, kereskedő (*Handelsmann*). (†1678) 1657-től Löcse külső tanácsának tagja. 1671 és 1674 között a testület egyik szószólója. 1675 elején a tizenkét evangélikus szenátorjelölt egyike, de nem kerül be a hatalmi szóval felálló, vegyes felekezetű belső tanácsba. (HAIN 1910–1913, 271. 302. 381. 421–422. 441.) Lipót 1659. okt. 9-én Daniel Pfannschmidt, felesége: Susanna Maylandt, és gyermekei: Pankratz, Daniel és Susanna számára címeres nemeslevelet ad ki, amelyet 1660. jan. 22-én hirdet ki Szepes vármegye közgyűlése. (FÖRSTER, 1910, 45. FÖRSTER, 1916, 103.) 1660-ban a löcsei főtér déli részén van háza. (HAIN, 1910–1913, 349.) 1678-ban valahol Liptó megyében megölik a kurucok, 1678. dec. 9-én holtan viszik haza Löcsére. (Uo., 454.)

¹³³ Tobias Letzelder. Löcsei polgár, tímár. (*Gerber*) 1660-ban a löcsei főtér déli felén (*Nieder-Ring*) van háza. (HAIN, 1910–1913, 349.) Talán fia az az azonos nevű személy, aki 1666-ban a löcsei gimnázium diákjai között szerepel (RMNy IV. No. 3295.), és aki 1679-ben evangélikus tagként kerül be Löcse külső tanácsába. (HAIN 1910–1913, 463.)

¹³⁴ A kivonatból kimaradt az ige: a küldöttség tagjai visszaérkeztek.

Rövidítések, forrás- és irodalomjegyzék

AEL	Archív evanjelického cirkevného zboru A. V. Levoča (a Lőcsei Evangélikus egyházközség Levéltára)
I/F/2	(Johann) Nikolaus Hain történeti jegyzetei (cím nélkül)
MNL	Magyar Nemzeti Levéltár
OL A 57	Magyar Kancellária levéltára, Libri regii [http://mol.arcanum.hu]
ŠAL	Štátny archív v Levoči (Lőcsei Állami Levéltár)
MML	Magistrát mesta Levoča (Lőcse város levéltára)

*

CSEH-SZOMBATHY 1956–1957	CSEH-SZOMBATHY László: <i>I. Rákóczy György 1644-es hadjárata</i> . In: <i>Hadtörténeti Közlemények</i> , 3(1956), 1, 43–76; 4(1957), 1–2, 179–203.
DEMKÓ 1897	DEMKÓ Kálmán: <i>Lőcse története I. Jog-, mű-, és művelődéstörténeti rész</i> . Lőcse, Szepesmegyei Történelmi Társulat, 1897.
DIVALD 1907	DIVALD Kornél: <i>Szepesvármegye művészeti emlékei III. Iparművészeti emlékek</i> . Budapest, Stephaneum R. T., 1907.
FALLENBÜCHL 1988	FALLENBÜCHL Zoltán: <i>Magyarország főméltóságai</i> . Budapest, Maecenas Kiadó, 1988.
FALLENBÜCHL 2002	FALLENBÜCHL Zoltán: <i>Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Adattár</i> . Budapest, Országos Széchényi Könyvtár – Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
FÖRSTER 1910	FÖRSTER Jenő: <i>Címeres nemeslevelek Szepes vármegye levéltárában</i> . In: <i>Közlemények Szepes Vármegye Múltjából</i> , 2(1910), 38–49.
FÖRSTER 1916	FÖRSTER Jenő: <i>Szepes vármegyében kihirdetett címeres nemeslevelek (1557–1711)</i> . In: <i>Közlemények Szepes Vármegye Múltjából</i> 8 (1916).

- GÖRGEY
1904
GÖRGEY István: *A Görgey nemzetség története*. Budapest, Atheneum, 1904. (Különlenyomat a Századok 1904. évfolyamából)
- GÖRGEY
1909
GÖRGEY Albert: *A topporci és görgő Görgey nemzetség és a svábóci és tótfalvi Sváby nemzetség történetéből*. Igló, Szepesi Lapok Nyomdavállalat, 1909.
- GUSZAROVA
2005
GUSZAROVA, Tatjana: *A 17. századi magyar országgyűlések résztvevői*. In: *Levéltári Közlemények*, 76(2005), 2, 93–148.
- HRADSKY
1895
HRADSKY József: *A szepesi „Tíz-lándsások széke” vagy a „Kisvármegye” története*. Lőcse, Szepesmegyei Történelmi Társulat, 1895. (A Szepesmegyei Történelmi Társulat millenniumi kiadványai 3.)
- H. NÉMETH
2004
H. NÉMETH István: *Várospolitikai és gazdaságpolitika a 16–17. századi Magyarországon I–II*. Budapest, Gondolat – Magyar Országos Levéltár, 2004.
- H. KOLBA – T. NÉMETH
1973
H. KOLBA Judit – T. NÉMETH Annamária: *Ötvozművek*. Budapest, Corvina, 1973.
- IVÁNYI
1911
IVÁNYI Béla: *A csépfalvi Thöke család a XVI–XVII. században*. In: *Közlemények Szepes Vármegye Múltjából*, 3(1911), 102–116.
- JANKOVICS
2009
JANKOVICS József: *A csetneki mecénás, Bakos Gábor élete és végrendelete: Új adatok a csetneki templom történetéhez*. In: *Gömörország*, 10(2009), 2, 22–26.
- KÁRMÁN
2011
KÁRMÁN Gábor: *Erdélyi külpolitika a vesztfáliai béke után*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2011.
- KAŠČÁK
2012
KAŠČÁK, Matúš: *Život Gašpara Haina na základe jeho kroniky*. In: *Z minulosti Spiša*, 20(2012), 141–152.
- KATONA
2011
KATONA Tünde: *Caritas und Memoria. Eine Leutschauer Stiftung im Dienste der Bildungsförderung in der Zips des 16. Jahrhunderts*. München, Oldenbourg Verlag, 2011.

- KLEIN
1789
- KLEIN, Johann Samuel: *Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinen des Königreichs Ungarn I–II.* Leipzig – Ofen, Diepold und Linduaer, 1789.
- KOROKNAY
2006
- KOROKNAY Gyula: *Kállói kapitányok.* Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár, 2006.
- KÖSZEGHY
1936
- KÖSZEGHY Elemér: *Magyarországi ötvösjegyek a középkortól 1867-ig.* Budapest, Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége, 1936.
- KUZMÍK
1976
- KUZMÍK, Jozef: *Slovník autorov slovenských a so slovenskými vzťahmi za humanizmu I–II.* Martin, Matica Slovenská, 1976.
- LENGOVÁ
2010
- LENGOVÁ, Miriam: *Z dejín remesiel a cechov v Levoči.* In: *Človek a spoločnosť* (online folyóirat), 13(2010), 1. sz.
- LUDIKOVÁ – MIKÓ –
PÁLFFY
2006
- LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ Árpád – PÁLFFY Géza: *A lőcsei Szent Jakab-templom reneszánsz és barokk síremlékei, epitáfiumai és halotti címerei (1530–1700).* In: *Művészettörténeti Értesítő*, 55(2006), 2, 327–410.
- LÜNIG
1713
- Johann Christian LÜNIG: *Orationes procerum Europae, eorundemque ministrorum ac legatorum ut et virorum celeberrimorum II.* Lipsiae, Johannes Grossius, 1713.
- MÁRIÁSSY
2006
- MÁRIÁSSY Péter: *X Storočí rodu Máriássy*, Košice, magánkiadás, 2006.
- MML II
- Magyar művészeti lexikon II.* F–K. Szerk. ZÁDOR Anna – GENTHON István. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.
- PAVERCSIK
1979–1980
- PAVERCSIK Ilona: *A lőcsei Brewer-nyomda a XVII–XVIII. században I–II.* In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, 1(1979), 353–408; 2(1980), 349–473.
- PESTY
1873
- PESTY Frigyes: *Levéltári hulladékok I. Szepes-, Arad- és Bereg vármegyei alispánok.* In: *Századok*, 7(1873), 9, 645–648.

- PIIRAINEN
2006
- PIIRAINEN, Ilpo Tapani: *Die Chronik von Gabriel Goll-nich Glöckner von Leutschau. Ein Beitrag zur deutschspra-chigen Geschichtsliteratur in der Slowakei.* In: *Germanistik genießen. Gedenkschrift für Doc. Dr. phil. Hildegard Boková,* ed. ANDAŠOVÁ, Hanna – ERNST, Peter – SPÁČILOVÁ, Li-buše. Wien, Praesens Verlag, 2013, 299–313.
- PONGRÁCZ –RAGÁČ –
STREŠNÁK
2008
- PONGRÁCZ, Denis – RAGÁČ, Radoslav – STREŠNÁK Gá-bor: *Pozsony vármegye nemes családjai.* Pozsony, Méry Ra-tio, 2008.
- RMK III
- SZABÓ Károly – HELLEBRANDT Árpád: *Régi Magyar Könyvtár III/1–2. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve.* Budapest, MTA, 1896–1898. [Vala-mint pótlásai: 1–5. füzet. Budapest, OSZK, 1990–1996.]
- RMNY I
- Régi magyarországi nyomtatványok 1473–1600.* Szerk. Borsa Gedeon et alii. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.
- RMNy II
- Régi magyarországi nyomtatványok 1601–1635.* Szerk. Borsa Gedeon – Hervay Ferenc. Budapest, Akadémiai Ki-
adó, 1983.
- RMNy III
- Régi magyarországi nyomtatványok 1636–1655.* Szerk. Heltai János. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2000.
- RMNy IV
- Régi magyarországi nyomtatványok 1656–1670.* Szerk. P. Vásárhelyi Judit. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2012.
- RMSz I
- WIX Györgyné: *Régi magyarországi szerzők I. A kezdetek-től 1700-ig.* Szerk. P. Vásárhelyi Judit. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2007.
- ROSENBERG
1928
- ROSENBERG, Marc: *Der Goldschmiede Merkzeichen IV. Ausland und Byzanz.* Berlin, Frankfurter Verlags-Anstalt A. G., 1928.
- SBS I–VI
- Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 199) I–VI.* Szerk. MAŤOVČÍK, Augustín, Martin, Matica Slovens-ká, 1994.
- SEDLÁK
2005
- SEDLÁK, Peter: *Rollovci na východnom Slovensku,* In: *Z mi-nulosti Spiša* 13 (2005) 73–95.

- SVÁBY
1889 SvÁBY Frigyes: *A régi vármegye, vázlatok Szepesmegye levéltárából*. In: *A Szepesmegyei Történelmi Társulat Évkönyve*, 5(1889), 3–104.
- SZABÓ
2010 *A szécsényi seregszék jegyzőkönyve (1656–1661)*. Kiad. SZABÓ András Péter. Salgótarján, Nógrád Megyei Levéltár, 2010. (Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból 59.)
- SZABÓ
2011 *Tobias Weiß poprádi evangélikus lelkész önéletrása*. Kiad. SZABÓ András Péter. In: *Lymbus – Magyarságtudományi forrásközlemények*, 9(2011), 148–195.
- SZABÓ
2014 *Melchior Genersich rövid löcsei krónikája (1108–1552)*. Kiad. SZABÓ András Péter. In: *Lymbus – Magyarságtudományi forrásközlemények*, 10(2012–2013), 199–228.
- SZLUHA
2000 SZLUHA Márton: *Liptó vármegye nemes családjai*. Budapest, Heraldika Kiadó, 2000.
- SZLUHA
2008 SZLUHA Márton: *Sáros, Turóc vármegye nemes családjai*. Budapest, Heraldika Kiadó, 2008. (Felvidéki nemes családok 2.)
- SZLUHA
2013 SZLUHA Márton: *Szepes vármegye nemes családjai*. Budapest, Heraldika Kiadó, 2013.
- SZÖGI
2003 SZÖGI László: *Magyarországi diákok lengyelországi és baltikumi egyetemeken és akadémiákon 1526-1788*. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2003. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 9.)
- SZÖGI
2011 SZÖGI László: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon 1526-1700*. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2011. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 17.)
- TORANOVÁ
1983 TORANOVÁ, Eva: *Zlatníctvo na Slovensku*. Bratislava, Tatran, 1983.

TUSOR
2003

TUSOR Péter: *Szelepcény V. György*. In: *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Szerk. BEKE Margit. Budapest, Szent István Társulat, 2003, 303–310.

ÚMÉL II

Új magyar életrajzi lexikon II. D–Gy. Szerk. MARKÓ László. Budapest, Magyar Könyvklub, 2001.

WEBER
1888

WEBER Sámuel: *Egy. ev. ág. hitv. lelkész beiktatása 1658-ban*. In: *Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok*, 31(1888), 34, 1081–1083.

ZOVÁNYI
1977

ZOVÁNYI Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Budapest, Magyarországi Református Egyház, 1977.

